

Univerza v Ljubljani
Filozofska fakulteta

Prispevki k didaktiki zgodovine

LETNIK XXIII

3 / 2025

DIDA
ODOVINE • D
ELEK ZA ZGO
DEPARTMENT
ISTORY • DID

*Letnik 23, številka 3
2025*

*Prispevki
k didaktiki zgodovine*

Vsi prispevki so avtorska dela in niso lektorirani.

ISSN: 1581-8721 (elek. verzija)

*Oddelek za zgodovino
Filozofske fakultete*

Kazalo

<i>Predgovor</i>	4
KRISTINA LENARČIČ IN NEJC DROFELNIK: »ČE JE NA RAT'HI SNEGA ZA GOS, JE VODA FLOSU KOS« – UČNA URA O ZGORNJESAVINJSKIH GOZDARJIH IN SPLAVARJIH	6
NELI ISKRA IN ŠPELA JAKOŠ: PO ZGODOVINSKI POTI TRUBARJA, VODNIKA IN PREŠERNA	15
META KENDA IN ŠPELA GORENC: <i>TOD SEKLA BRIDKA BODO JEKLA IN TI MI BOŠ KRVAVA TEKLA</i> – PO POTEH POTI MIRU	24
LOVRENC ŠKODA, KLEMEN GRIŽNIK: UČNA URA O RADIU KRIČAČ Z AVTENTIČNO NALOGO VŽIVLJANJA V VLOGE USTVARJALCEV IN POSLUŠALCEV	34
SARA BRADEŠKO, ŽIGA ROŽEJ: KAKŠNE SO ŠANCE? TERENSKA UČNA URA O TURŠKIH VPADIH	47
<i>Avtorji prispevkov</i>	59

Predgovor

Na oddelku za zgodovino Filozofske fakultete so študentje in študentke 2. letnika magistrskega pedagoškega (eno in dvopredmetnega) študijskega programa zgodovine v študijskem letu 2024/25 napisali didaktične članke, ki se nanašajo na izvenšolski pouk zgodovine, s poudarkom na digitrajnosti.

Njihov rezultat je objavljen v tretji številki XXIII. letnika publikacije Prispjevki k didaktiki zgodovine.

Svoje izkušnje pri pisanju člankov bodo lahko kot bodoči učitelji zgodovine koristno uporabili pri pedagoškem delu.

Urednica: Danijela Trškan

IZVENŠOLSKI POUK ZGODOVINE

KRISTINA LENARČIČ IN NEJC DROFELNIK: »ČE JE NA RAT'HI SNEGA ZA GOS, JE VODA FLOSU KOS« – UČNA URA O ZGORNJESAVINJSKIH GOZDARJIH IN SPLAVARJIH

1 UVOD

V pričujočem članku je predstavljena izvirna učna ura, ki je zasnovana z namenom spodbujanja učencev k spoznavanju lokalnega kraja in njegove kulturne dediščine, hkrati pa želi pri učencih krepiti zavedanje o trajnostni rabi naravnih virov. V učno uro so namreč vključene teme s področja zgodovine, geografije in naravoslovja, ki jih učencem posredujemo preko praktičnih dejavnosti, ki podpirajo izkustveno učenje, uporabo digitalnih orodij ter preko spodbujanja sodelovanja med učenci. Učna ura je namenjena spoznavanju Zgornje Savinjske doline, pri čemer je glavni poudarek namenjen »lesu« kot ključnemu elementu slovenske kulturne dediščine. V nalogi je predstavljen vsebinski in metodološki okvir učne ure ter njen pomen za razvijanje digitalnih kompetenc, okoljske ozaveščenosti in spoštovanja kulturne dediščine.

2 POUK IZVEN UČILNICE S PRIVDIHOM TRAJNOSTI, DIGITALIZACIJE IN LOKALNE DEDIŠČINE

Sodobno izobraževanje je pogosto usmerjeno k preseganju mej tradicionalne učilnice. Učitelji poskušajo v učne ure vključevati teme iz ekologije in lokalnega okolja, izobraževalni proces pa nadgrajujejo z uporabo digitalne tehnologije. Učencem predavane teme poskušajo podajati na drugačen način, ki bi omogočil kar najboljše pridobivanje znanja.

Tudi pri učni uri, ki je predstavljena v tem članku, so v uporabi metode, tehnike in načini poučevanja, s katerimi lahko pri učencih dosegamo tudi številne vzgojne cilje. Učna ura namreč vključuje tako pouk na prostem kot dejavnosti v muzeju. S poukom na prostem učitelji učence spodbujajo k raziskovanju, timskeemu delu in pozitivnemu odnosu do učenja.¹ Kritično razmišljanje in zavedanje sodobnega načina življenja pa krepijo trajnostno naravnane

---

¹ Dolinar, M., Poberžnik, A., Jerše, L. *Vodenje in podpora učencem pri pridobivanju digitalnih kompetenc. 1. del: Strokovna izhodišča in priporočila*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo, 2023, 36.

dejavnosti, ki skupaj z razumevanjem okolice in kulturne dediščine prispevajo k razvoju družbene odgovornosti.²

Ključni cilj učne ure je tudi spodbujanje k spoznavanju lokalnega kraja. Raziskovanje lokalne zgodovine in dediščine odpira vrata v preteklost, obenem pa spodbuja interdisciplinarno učenje. Muzejske dejavnosti in ekskurzije, ki so osredotočene na dediščino, kot je v našem primeru lesarstvo, gozdarstvo, in z njimi povezani poklici, učencem omogočajo spoznavanje preteklih načinov življenja ter povezujejo teorijo s prakso.³ Učenci se seznanijo s postopki sečnje in predelave lesa nekoč in danes, kar omogoča odkrivanje pomena lesa kot ključne naravne dobrine. S temo lesa pri učni uri lahko pokrijemo tudi teme iz naravoslovja in trajnostne rabe. S pomočjo raznih kvizov, interaktivnih razstav in praktičnih aktivnosti so učenci v razstavo tudi aktivno vključeni.

Učne procese obogatijo tudi digitalna orodja. Učitelji preko digitalno zastavljenih nalog postanejo moderatorji učnega procesa, učenci pa aktivni ustvarjalci znanja, kar krepi njihovo ustvarjalnost in samostojnost. V tej učni uri je digitalizacija vključena kot pomagalo pri spoznavanju gozdnega bontona.⁴ Slovenski gozdovi in njihov pomen za razvoj gospodarstva in kulturne dediščine so odličen primer trajnostne rabe virov. Razumevanje preteklih praks, kot so plavljenje lesa, delo mizarških mojstrov in uporaba lesa v vsakdanjem življenju, navdihuje premislek o sodobni uporabi naravnih virov.

---

² Rustja, Erika. *Vzgoja in izobraževanje za trajnostni razvoj: primeri dobre prakse v Sloveniji*.

Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, 2007, 8.

³ Trškan, Danijela. *Lokalna zgodovina – učenje z odkrivanjem*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Znanstvenoraziskovalni inštitut Filozofske fakultete, 2008, 11.

⁴ Dolinar, Poberžnik, Jerše, 2023, 14–15.

3 PREDSTAVITEV UČNE URE

3.1 Uvodni del (5 minut)

Učno uro smo zasnovali ob predpostavki, da nas avtobus z učenci odloži na parkirišču pri spodnjem nazarskem pokopališču, ki je v neposredni bližini gozdne učne poti.⁵ Učencem osvežimo spomin in jim še enkrat na kratko predstavimo potek današnje učne ure – prvi del bo izveden kot učna pot in se bo osredotočil na tematiki gozdarstva in lesarstva, v drugem delu pa bomo odšli v muzej gozdarstva in lesarstva Vrbovec, kjer bomo poglobili svoje znanje o lesarstvu, nekaj več pa bomo spoznali še o splavarstvu in plavljenju lesa.

Za uvodno motivacijo z učenci izvedemo učno tehniko nevihte možganov oz. *brainstorming*. Učencem razdelimo učno-delovne liste in jih povprašamo, kako razumejo naslov današnje učne ure: »Če je na Rat'hi snega za gos, je voda flosu kos« – učna ura o zgornjesavinjskih gozdarjih in splavarjih. Če nihče od učencev ne odgovori pravilno, jim povemo pomen pregovora in jim naročimo, da si razlago zabeležijo pri prvi nalogi na njihovih učno-delovnih listih.

3.2 Prvi vsebinski poudarek (25 minut)

Z učenci se odpravimo na gozdno učno pot, ki vodi mimo frančiškanskega samostana na vrhu hriba in se na drugi strani pobočja spusti nazaj v dolino. Še pred začetkom vzpona učence podučimo o gozdnem bontonu; v luči trajnostnega razvoja in digitalizacije učnega procesa to storimo s pomočjo QR-kode, ki jo imajo učenci na svojih učno-delovnih listih in jo skenirajo s pomočjo svojih pametnih telefonov.⁶ Prav tako učence opozorimo, naj bodo med našim vzponom pozorni na drevesne vrste v gozdu, nato pa se podamo na pot.

Na vrhu hriba se ustavimo in učencem naročimo, naj rešijo tretjo nalogo na svojih učno-delovnih listih, kjer morajo zabeležiti čim več drevesnih vrst, ki so jih opazili med pohodom. Da jim delo nekoliko olajšamo, hkrati pa pri učencih vključimo stile zaznavanja VAKOG, podamo naokoli bukov list, hrastov list ter vejico smrekovih iglic skupaj s storžem, ki smo jih nabrali med našim vzponom.

---

⁵ Pokopališče se nahaja na naslovu Samostanska pot 16, 3331 Nazarje.

⁶ Brošura o gozdnem bontonu je na voljo na naslednji povezavi: <http://www.muzej-vrbovec.si/knjiznica/ucna-pot/gozdni-bonton.pdf> (Dostop: 14. januar 2025).

Ob lepem razgledu na kraj Nazarje ter reki Savinjo in Dreto učencem nekaj več povemo o lesarski industriji v Zgornji Savinjski dolini v 20. stoletju. Pokažemo na manjši zaselek na levem bregu Savinje in povemo, da je tam včasih stala parna žaga, v prostorih grada Vrbovec pa je bilo škofovsko veleposestvo, ki si je lastilo veliko lokalnih gozdov, zato so leta 1901 postavili žago, v tridesetih letih prejšnjega stoletja pa so se začeli ukvarjati še s pridelovanjem zabojev. Les so tovorili bodisi s konjsko vprego do železniške postaje Šmartno ob Paki in od tam naprej z vlakom, bodisi s splavi po reki Dreti in Savinji.⁷ Dodamo še, da se je nekaj časa vlekel spor med domačimi trgovci z lesom in škofovskim veleposestvom, a da si lahko nekaj več o tem preberejo ob reševanju četrte naloge na njihovih učno-delovnih listih.

Ko učenci rešijo četrto nalogo, se skupaj z njimi spustimo po zahodni strani hriba, prečkamo most čez Dreto in se sprehodimo do grada Vrbovec, v katerem se nahaja muzej lesarstva in gozdarstva, kjer bomo izvedli drugi vsebinski poudarek.

3.3 Drugi vsebinski poudarek (20 minut)

Še preden vstopimo v muzej, z učenci še enkrat ponovimo pravila obnašanja v muzeju. Nato vstopimo in se odpravimo v učilnico muzeja, kjer lahko učenci odložijo svoje jakne in nahrbtnike. Povemo jim, da imajo za reševanje preostalih nalog na učno-delovnem listu približno 20 minut časa in da so odgovori na vsa vprašanja skriti nekje v muzeju.

Tako si učenci ogledajo razstavo o lesarstvu in splavarstvu v Zgornji Savinjski dolini in ob tem rešujejo naloge na svojih učno-delovnih listih. Pri učencih spodbujamo dotikanje različnih vnaprej izbranih eksponatov (npr. makete splava), pri rekonstrukciji skorjevke⁸ pa si lahko učenci bolj podrobno ogledajo njeno notranjost in vživijo v vlogo gozdnega delavca iz začetka prejšnjega stoletja. Po celotnem muzeju so skriti zvočniki, ki predvajajo relevantne zvočne posnetke (npr. žlobudranje vode, zvok sečnje ...) in avditivno stimulirajo učence ter tako pomagajo pri vživljanju v svet lesarstva in splavarstva.

---

⁷ Videčnik, Aleksander. *Delavsko gibanje v Gornji Savinjski dolini*. Mozirje: Občinski sindikalni svet, 1983, 18.

⁸ Skorjevke so bile lesene kočice, v katerih so med sečnjo in spravirom lesa prebivali gozdni delavci.

Za drugi vsebinski poudarek je predvidena mešanica vprašanj na tematiko gozdarstva in splavarstva. Učitelj nadzira delo učencev in njihovo obnašanje ter je na voljo za morebitna dodatna vprašanja.

3.4 Zaključni del učne ure (10 minut)

Ob zaključku učne ure se z učenci zberemo v učilnici muzeja in posedemo za mize. Učence vprašamo, če imajo kakšno dodatno vprašanje za nas ali za osebje muzeja. Potem jim podamo navodila za domačo nalogo, kjer morajo narisati ali opisati svoj najljubši del učne ure. Za konec učne ure skupaj pregledamo rešitve učno-delovnega lista, pri čemer vsak učenec prebere eno vprašanje in odgovor. Nato učenci učno-delovne liste pospravijo v svoje mape, le-te dajo v svoje nahrbtnike in se oblečejo. Zapustimo muzej in se vkrcamo na avtobus, ki nas čaka na parkirišču pred muzejem.

3.5 Primer učno-delovnega lista

“Če je na Rat’hi snega za gos, je voda flosu kos” - učna ura o zgornjesavinjskih gozdarjih in splavarjih

Pred tabo je učno-delovni list, s pomočjo katerega boš spoznal nekaj več o zgornjesavinjskih gozdarjih in splavarjih. Prve štiri naloge skušaj rešiti med pohodom po samostanskem hribu, odgovore za ostale naloge pa boš lahko poiskal v muzeju gozdarstva in lesarstva Vrbovec. Če naletiš na težavo ali imaš kakšno vprašanje, se obrni na učitelja ali osebe v muzeju in z veseljem ti bomo pomagali. Vso srečo!

1. Kako si razlagaš pregovor v naslovu: »Če je na Rat’hi snega za gos, je voda flosu kos?«
_____
2. S svojim pametnim telefonom skeniraj QR-kodo in se pouči o gozdnem bontonu.

3. Katere drevesne vrste si opazil med vzponom po gozdni učni poti? Navedi vsaj enega listavca in enega iglavca.
_____
_____
4. Preberi spodnji odlomek iz članka, objavljenega v Narodnem dnevniku leta 1910 in odgovori na vprašanja.
_____

Ekspozitura je skoraj vsem kmečkim trgovcem in posestnikom žag ob Savinji in Dreti koncesijo za plavljenje lesa po Savinji in Dreti ter njihju pritokih odrekla ter jim je strogo prepovedala izvrševati nadaljnjo plavljenje. Umevno je, da so se taki nakani kmečki splavarji uprli – oblast pa je navedila črto čez vse prošnje za koncesije ter je kratkomalo vse prošnje zavrnila in je vsem prošnjikom zapretila, da bođe postopala proti vsakemu, ki bi se drznil brez koncesije plaviti s vso strogostjo. Na ta za slavno oblast zelo pripusti način se kratkomalo odzame vsem prošnjikom zaslužek in mnogim stotinam ljudi otežkoči življenje.

1. Sodeč po odlomku članka, kaj naj bi ekspozitura prepovedala? _____
2. Koga naj bi ta prepoved najbolj prizadela? Zakaj? _____
3. Kaj ti odlomek pove o lesarski industriji v Zgornji Savinjski dolini na začetku 20. stoletja? _____

Slika 1: Učno-delovni list, str. 1.⁹

⁹ Predvidena rešitev prve naloge: Pregovor so uporabljali splavarji, ko so po reki Savinji tovorili les v spomladanskih mesecih. Vse dokler je bil vrh Raduhe (*Rat’he*) oz. drugih planin zasnežen, je bila Savinja dovolj visoka in deroča, da se je po njej dalo splavariti in plaviti les.

Druga naloga: Učencem tu ni treba nič zapisati, si pa morajo pogledati deset pravil gozdnega bontona in jih med pohodom tudi upoštevati. Brošura o gozdnem bontonu je na voljo na naslednji povezavi:

<http://www.muzej-vrbovec.si/knjiznica/ucna-pot/gozdni-bonton.pdf> (Dostop: 14. januar 2025).

5. Ustrezno dopolni spodnje besedilo.

V preteklosti je sečnja v gozdovih Zgornje Savinjske doline potekala le v _____ mesecih. Med sečnjo in spravilo lesa so delavci prebivali v zasilnih bivališčih, imenovanih _____, kjer je delo trajalo dlje časa, pa so si delavci postavili večje in bolj trpežne _____. Za spravilo lesa iz višje ležečih gozdov so po drugi svetovni vojni začeli uporabljati _____. Po spravilu lesa v dolino se je v spomladanskih mesecih, ko so vode narasle, pričelo _____. Za to so uporabljali reki _____ in _____.

6. Pojme na levi poveži z ustreznim opisom na desni.

a) Olcarji	Način pridobivanja plodne zemlje.
b) Požarjenje	Narečni izraz za splav.
c) Furmani	Gozdni delavci.
d) Venecijanka	S konjsko vprego so prevažali les.
e) Flos	Žaga na vodni pogon.

7. Za vsako vprašanje obkroži pravičen odgovor.

- I Splavarjenje se je uveljavilo v...
- a) 15. stoletju. b) 17. stoletju. c) 19. stoletju. d) 20. stoletju.
- II Največ zgornjesavinjskih splavarjev je začelo svojo pot...
- a) V Ljubljani. b) V Nazarjah. c) Na Ljubnem. d) V Celju.
- III V zimskem času so les iz hribov v dolino spravljali...
- a) s splavi. b) s plavljenjem. c) z rižami. d) z vozovi.

8. Pod vsako sliko zabeleži, za kakšno obliko transporta po vodi gre.

Slika 2: Učno-delovni list, str. 2.¹⁰

Tretja naloga: Bukev in hrast kot listavca, smreka kot iglavec.

Četrta naloga: Plavljenje lesa po Savinji in Dreti; kmečke trgovce, splavarje in posestnike žag, saj jim je s tem bila odvzeta možnost zaslužka, kar jim je otežilo življenje; veliko ljudi je bilo zaposlenih v lesarski industriji kot trgovci, gozdarji in lesarji ter delavci na žagah.

Viri slikovnega in pisnega gradiva pri izdelavi učno-delovnega lista:

Naslovni motiv z listi je bil oblikovan v spletnem orodju *Canva* (<https://www.canva.com/>; dostop: 14. januar 2025).

QR-koda je bila generirana s pomočjo spletne strani <https://www.the-qr-code-generator.com/> (dostop: 14. januar 2025).

Besedilo v četrti nalogi je prirejeno po: Božič, Anton. »Gornjesavinjsko splavarstvo.« *Narodni dnevnik*, 26. marec 1910, 5.

¹⁰ Predvidene rešitve pete naloge: Poletnih, skorjevke, bajte, žičnice, plavljenje, Savinjo, Dreto.

4 ZAKLJUČEK

Članek vsebuje predstavitev učne ure, ki bi bila izpeljana v Zgornji Savinjski dolini, in sicer deloma kot pouk na prostem v okviru učne poti v Nazarjah, deloma pa kot muzejska dejavnost v Muzeju Vrbovec. Na takšen način učencem preko aktivnih dejavnosti omogočamo spoznavanje lokalnega kraja in njegove zgodovine. Cilj učne ure je tudi ozaveščanje otrok o trajnostni rabi naravnih virov ter razvijanje spoštljivega odnosa do preteklosti. Na učni gozdni poti in v muzeju imajo učenci možnost samostojnega raziskovanja ter spoznavanja zgodovine preko vizualnih, avditivnih in kinestetičnih dražljajev.

5 VIRI IN LITERATURA

Dolar, M., Poberžnik, A., Jerše, L. *Vodenje in podpora učencem pri pridobivanju digitalnih kompetenc. 1. del: Strokovna izhodišča in priporočila*. Ljubljana, Zavod RS za šolstvo, 2023.

Rustja, Erika. *Vzgoja in izobraževanje za trajnostni razvoj: primeri dobre prakse v Sloveniji*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport, 2007.

Trškan, Danijela. *Lokalna zgodovina – učenje z odkrivanjem*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Znanstvenoraziskovalni inštitut Filozofske fakultete, 2008.

Videčnik, Aleksander. *Delavsko gibanje v Gornji Savinjski dolini*. Mozirje: Občinski sindikalni svet, 1983.

Šesta naloga: Olcarji – gozdni delavci; požarjenje – način pridobivanja plodne zemlje; furmani – s konjsko vprego so prevažali les; venecijanka – žaga na vodni pogon; flos – narečni izraz za splav.

Sedma naloga: a) 15. stoletju; c) na Ljubnem; c) z rižami.

Osma naloga: leva slika predstavlja splavarjenje, desna slika pa plavljenje.

Viri slikovnega gradiva pri izdelavi učno delovnega lista:

Flosar.

https://www.ljubno.si/Files/Gallery/78/40679/1_107965Ljubno_Flosarsko_dru%C5%A1tvo%205.jpg

(dostop: 14. januar 2025).

Splavarjenje. Nejc Drofelnik, december 2024. Pridobljeno z dovoljenjem Muzeja Vrbovec – muzeja gozdarstva in lesarstva. V času fotografiranja je bila slika del njihove razstave.

Plavljenje. Nejc Drofelnik, december 2024. Pridobljeno z dovoljenjem Muzeja Vrbovec – muzeja gozdarstva in lesarstva. V času fotografiranja je bila slika del njihove razstave.

Seznam virov za izdelavo učno-delovnih listov:

Božič, Anton. »Gornjesavinjsko splavarstvo.« *Narodni dnevnik*, 26. marec 1910.

Brošura o gozdnem bontonu. <http://www.muzej-vrbovec.si/knjiznica/ucna-pot/gozdni-bonton.pdf> (Dostop: 14. januar 2025).

Fotografija 1: *Flosar*.

https://www.ljubno.si/Files/Gallery/78/40679/1_107965Ljubno_Flosarsko_dru%C5%A1tvo%205.jpg (Dostop: 14. januar 2025).

Fotografija 2: *Splavarjenje*. Nejc Drofelnik, december 2024.

Fotografija 3: *Plavljenje*. Nejc Drofelnik, december 2024.

POVZETEK

Članek opisuje inovativno učno uro, zasnovano v sklopu muzeja Vrbovec v Nazarjah, kjer bi učenci na dinamičen način spoznavali lokalno zgodovino Zgornje Savinjske doline. Aktivnosti bi se začele s sprehodom po gozdni učni poti do gradu Vrbovec, kjer domuje muzej gozdarstva in lesarstva. Učna ura bi združevala teoretične vsebine s praktičnimi izzivi, pri čemer bi učenci na interaktiven način raziskovali zgodovinske vire in reševali naloge, ki med drugimi vključujejo uporabo digitalnih tehnologij. Poleg spoznavanja zgodovine gozdarstva in lesarstva bi učenci razvijali zavest o pomembnosti lokalne dediščine, hkrati pa bi jih aktivnosti spodbujale k radovednosti, trajnostnemu razmišljanju in veselju do raziskovanja preteklosti.

NELI ISKRA IN ŠPELA JAKOŠ: PO ZGODOVINSKI POTI TRUBARJA, VODNIKA IN PREŠERNA

UVOD

V didaktičnem članku je predstavljen koncept učne ure, pri katerem gre za združitev poučevanja izven učilnice in vključevanje lokalne zgodovine v sam pouk zgodovine. V teoretičnem delu članka je predstavljeno, kako organizirati učno uro, ki temelji na izkustvenem učenju, hkrati pa je izpostavljen tudi pomen učenja lokalne zgodovine za učence. Predstavljena učna ura je načrtovana kot sprehod po mestnem jedru Ljubljane za dijake 3. letnika.

POMEN LOKALNE ZGODOVINE IN UČNA POT

Skozi učenje lokalne zgodovine učenci bolje spoznajo svojo okolico, ljudi, dogodke in utrip družbe. Takšen vpogled k pouku zgodovine doda razsežnost, ki je zgolj 'nizanje' zgodovinskih dejstev ne more prikazati. Teorijo stke z vidnimi in otipljivimi ostanki preteklosti, kar učencem omogoči boljše razumevanje preteklosti in nudi povezovanje lokalne zgodovine z zgodovino sveta. Takšen način pouka tega lahko za učence predstavlja velik vir motivacije.¹¹ Učenci se namreč na terenu veliko naučijo: med drugim se učijo aktivne vloge v družbi in samostojnega dela, prav tako pa spoznavajo naravno in kulturno dediščino Slovenije.¹²

Pouk zgodovine se lahko dodatno popestri in podkrepi z izvedbo učne poti. S tem se ne krepí le znanje učencem, temveč se tudi duhovno bogatijo, hkrati pa ozaveščajo pomen kulturnozgodovinske dediščine njihove okolice.¹³ Učencem lahko na drugačen in bolj interaktiven način predstavimo zgodovinsko snov, ki jo preko novih izkušenj povežejo z že osvojenim znanjem. Poleg tega lahko razvijejo boljše razumevanje svoje okolice, pri tem pa sami, aktivno izgrajujejo svoje znanje.¹⁴

---

¹¹ Trškan, Danijela *Lokalna zgodovina – učenje z odkrivanjem*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Znanstvenoraziskovalni inštitut Filozofske fakultete, 2008, stran 11–12.

¹² Prav tam, stran 78.

¹³ Potočnik, Dragan. »Ekskurzije in pouk zgodovine.« *Zgodovina v šoli*, številka 3-4, letnik XII (2004), 65–68, stran 65.

¹⁴ Trškan, *Lokalna zgodovina*, stran 82.

Pri tem se lahko izvede tudi medpredmetno povezovanje, kjer se snov pri dveh ali več predmetih med seboj dopolnjuje. S tem se učencem izpostavi povezave med različnimi aspekti snovi in tako pridobijo širšo sliko o sami snovi. Pri učni poti se lahko izvede medpredmetno povezovanje s slovenščino, kjer se izpostavi življenje, delo in pomen treh literatov.

PREDPRIPRAVA NA UČNO POT

Učna pot je zasnovana za dijake 3. letnika, ko se pri pouku zaključi snov zajeta na učno-delovnem listu. Kot predpriprava na učno pot, profesor z dijaki ponavlja učno snov na učno-delovnem listu (reformacija, Ilirske province in romantika). Pri tem se lahko izvede tudi medpredmetno povezovanje in se pri pouku slovenščine ponovi snov o treh literatih. Pred izvedbo učne poti dijaki prejmejo navodila glede učnega izleta, ki zajema tudi primerno obutev in polne pametne telefone, da bodo lahko prikazane stvari fotografirali in jih s tem ovekovečili.

UČNA POT

Uvod

Z dijaki 3. letnika se odpravimo na učno pot, na kateri si bomo ogledali spomenike treh pomembnih slovenskih literatov in orisali zgodovinsko obdobje, v katerem so delovali. V Ljubljani si bomo ogledali Trubarjev spomenik pri Moderni galeriji, Vodnikov spomenik na Vodnikovem trgu in Prešernov spomenik na Prešernovem trgu. Odvisno od lokacije gimnazije/srednje šole, se mora upoštevati, koliko časa bo vzela pot do prvega spomenika (Trubarjevega). Med potjo dijake seznanimo s potekom učne poti in z ustreznim bontonom obnašanja.

1. Vsebinski poudarek: Primož Trubar (20 minut)

Z dijaki prispemo do prvega spomenika, to je Trubarjev spomenik. Dijakom razložimo, da je bil Primož Trubar najpomembnejši slovenski reformator. Napisal je prvi knjigi v slovenskem jeziku, Abecednik in Katekizem, s tem pa je tudi utemeljil slovenski knjižni jezik.¹⁵ Bil je prepričan, da je prava vera povezana z branjem v domačem jeziku.¹⁶ Prav tako je prvi uporabil

¹⁵ Krakar Vogel, Boža. *Branja 1*. Ljubljana: DZS, 2009, stran 257.

¹⁶ Krakar Vogel, *Branja 1*, stran 252–253.

izraz 'Slovenci'¹⁷ in ustanovil slovensko protestantsko cerkev. Bil je tisti, ki je ustvaril temelje za slovensko narodno identiteto.¹⁸ Ogledamo si njegov kip in dijaki odgovorijo na prvo vprašanje. Nato skenirajo QR-kodo na delovnem listu in s pomočjo spletne strani izpolnijo miselni vzorec. V primeru težav s pametnim telefonom, lahko dijaki sodelujejo v parih. Ko rešijo drugo nalogo, podamo dijakom navodila, da med potjo do naslednjega spomenika rešijo tretjo nalogo s pomočjo znanja iz ponavljalne ure.

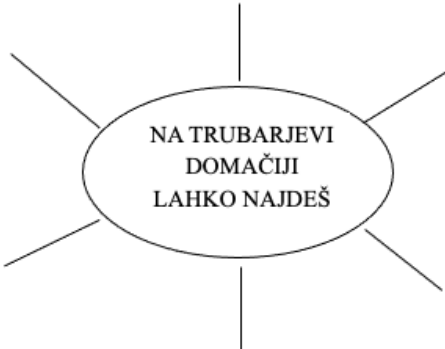
Učno-delovni list:¹⁹

PO ZGODOVINSKI POTI TRUBARJA, VODNIKA IN PREŠERNA

Učno-delovni list

PRIMOŽ TRUBAR

1. Oglej si kip Primoža Trubarja. Kaj počne? Kaj nam to pove o njem?
|

2. Skeniraj QR-kodo na delovnem listu. S pomočjo spletne strani reši nalogo.

NA TRUBARJEVI
DOMAČIJI
LAHKO NAJDEŠ

Skeniraj me!

¹⁷ Poslanstvo – Stati inu obstati. Trubarjeva domačija. <https://trubarjeva-domacija.si/poslanstvo-stati-inu-obstati/> (dostop: 4. 1. 2025).

¹⁸ Primož Trubar. Slovensko protenstantsko društvo Primoža trubarja. <https://drustvo-primoztrubar.si/primoz-trubar/> (dostop: 4. 1. 2025).

¹⁹ Predvidene rešitve 1. vsebinskega poudarka: 1. Pridiga. To nam pove, da je bil pridigar/duhovnik.; 2. Temkov mlin, spominska hiša, žaga venecijanka, gospodarsko poslopje, kozolec, skedenj in/ali Trubarjeva čitalnica.; 3. 1B, 2C, 3Č in 4A.

3. Črke dopiši k pravih številkam.

1 Martin Luther	A Primož Trubar
2 Reformacija	B 31.10.1517
3 Wittenberg, Nemčija	C Versko, kulturno in politično gibanje
4 Katekizem in Abecednik	Č 95 tez

1 __, 2 __, 3 __, 4 __

2. vsebinski poudarek: Valentin Vodnik (13 minut)

Ko prispemo na Vodnikov trg, dijakom povemo, da je bil Valentin Vodnik narodni preroditelj in prvi pomembnejši slovenski pesnik.²⁰ V času Ilirskih provinc je napisal hvalnico provincam in njihovi vlogi pri dvigu slovenstva, *Ilirija oživiljena*. V času provinc je deloval tudi kot ravnatelj več šol v Ljubljani,²¹ zaradi njegovih prizadevanj pa so v osnovnih in srednjih šolah na Kranjskem uvedli slovenščino kot učni jezik.²² Posledično je napisal prvo slovensko slovnico v slovenščini *Pismenost ali Gramatika za Perve šole*.²³ Izdajal je tudi prvi slovenski časopis *Lublanske novice*.²⁴ Nato si ogledamo spomenik in dijaki rešijo četrto nalogo. Zatem dijaki skenirajo QR-kodo na delovnem listu in s pomočjo spletne strani rešijo peto nalogo. Pri tem jim povemo, da se zanašajo samo na začetni del spletne strani. Ko zaključijo, rešijo še šesto nalogo. V primeru, da naloge ne rešijo v časovnem obsegu, jim povemo, da jo lahko dokončajo na poti do naslednjega spomenika.

²⁰ Krakar Vogel, *Branja 1*, stran 331.

²¹ Valentin Vodnik. Prostor slovenske literarne kulture. <https://pslk.zrc-sazu.si/sl/literarni-atlas-ljubljane/valentin-vodnik/> (dostop: 4. 1. 2025).

²² Krakar Vogel, *Branja 1*, stran 331.

²³ Valentin Vodnik. Prostor slovenske literarne kulture. <https://pslk.zrc-sazu.si/sl/literarni-atlas-ljubljane/valentin-vodnik/> (dostop: 4. 1. 2025).

²⁴ Krakar Vogel, *Branja 1*, stran 331.

Učno-delovni list.²⁵

VALENTIN VODNIK

4. Oglej si Vodnikov spomenik. S pomočjo interneta poišči pomen kratic na sprednji strani kipa in naslov pesmi, kateri pripadajo verzi na zadnji strani kipa.

5. Skeniraj QR-kodo in z njeno pomočjo dopolni besedilo.

Valentin Vodnik se je rodil _____ v Ljubljani. Umrl je prav tako v Ljubljani, _____. Bil je član _____ meniškega rodu in je bil torej _____. Deloval pa je tudi kot _____, _____ in jezikoslovec. Pri svojem delu je uporabljal psevdonim _____.

6. Na zemljevidu obkroži Ilirske province in odgovori na vprašanja.

6.1. Kdaj so bile ustanovljene Ilirske province in do kdaj so obstajale?

6.2. Kdo je ustanovil Ilirske province?

6.3. Katera ozemlja so obsegale?

6.4. Zakaj so bile pomembne za slovensko šolstvo?

Skeniraj me!

²⁵ Predvidene rešitve 2. vsebinskega poudarka: 4.R.F = Republique Francaise, naslov pesmi: Moj spomenik.; 5. Valentin Vodnik se je rodil **3. februarja, 1758** v Ljubljani. Umrl je prav tako v Ljubljani, **8. januarja, 1819**. Bil je član **frančiškanskega** meniškega rodu in je bil torej **duhovnik/frančiškan/redovnik**. Deloval pa je tudi kot **pesnik, časnikar** in jezikoslovec. Pri svojem delu je uporabljal psevdonim **B. E.**;

6. 6.1. 1809-1813. 6.2. Ustanovil jih je Napoleon Bonaparte. 6.3. Obsegale so zahodni del Koroške, Kranjsko, Hrvaško in Vojno krajino, Goriško, Trst in Istro. 6.4. Za slovensko šolstvo so bile pomembne, saj so prvič uvedle slovenščino kot učni jezik na Kranjskem.; vir zemljevida: https://sl.wikipedia.org/wiki/Ilirske_province#/media/Slika:Italija_1810_Slovenscina.png (dostop 3. 1. 2025).

3. vsebinski poudarek: France Prešeren (12 minut)

Sprehodimo se še do zadnjega spomina, to je Prešernov spomenik. Dijakom razložimo, da je bil Prešeren ena izmed ključnih oseb slovenskega narodnega prebujenja v 19. stoletju, njegove pesmi pa so slovenščino postavile ob bok ostalim evropskim jezikom.²⁶ Bil je glavni nosilec romantike v Sloveniji.²⁷ Njegova sedma kitica pesmi Zdravljice je tudi besedilo slovenske himne. Nato jih spodbudimo, naj si ogledajo kip in opišejo, kaj opazijo (7. naloga). Za osmo nalogo skenirajo QR-kodo, s pomočjo spletne strani pa odgovorijo na vprašanja. Ponovno povemo, da naj se zanašajo samo na začetek spletne strani. Pred reševanjem zadnje naloge dijake pozovemo, naj obnovijo, kaj so se naučili o obdobju romantike. Po podanih odgovorih rešijo deveto nalogo.

Učno-delovni list:²⁸

FRANCE PREŠEREN

7. Oglej si Prešernov kip. Kaj opaziš?

²⁶ *Prešeren – pesnik*. Gorenjski muzej. <https://www.gorenjski-muzej.si/razstave-in-dogodki/stalne-razstave/dr-france-preseren-zivljenje-in-delo/> (dostop: 4. 1. 2025).

²⁷ Krakar Vogel, Boža. *Branja 2*. Ljubljana: DZS, 2021, stran 107.

²⁸ Predvidene rešitve 3. vsebinskega poudarka: 7. Pod sedmo nalogo se sprejme katerikoli odgovor, ki se navezuje na izgled kipa, npr. Zelene barve je./Nad njim je Muza./Kip gleda proti hiši Primičeve Julije.; 8. DA, NE, DA, DA.; 9. umetnostno obdobje v Evropi, na Slovenskem od 1830 do 1848 ter glasba, književnost in slikarstvo.

8. Skeniraj QR-kodo in obkroži DA, če je trditev pravilna in NE, če je trditev napačna.

France Prešeren je bil po poklicu pravnik.	DA	NE
Rojen je bil 8. februarja 1800 v Vrbi.	DA	NE
Ukvarjal se je s pesništvom.	DA	NE
Umrli je leta 1849 v Kranju.	DA	NE

9. Obkroži pojme, ki so povezani z romantiko.

umetnostno obdobje v Evropi	zanimanje za vojno	glasba, književnost, slikarstvo
	17. in 18. stoletje	
Valentin Vodnik		na Slovenskem od 1830 do 1848

Zaključni del

Po koncu izvedbe učne poti se z dijaki odpravimo nazaj do šole, če imajo še pouk, ali pa se odpravijo domov, če je pouka konec/je bila učna pot izvedena izven pouka. V primeru, da kakšne naloge niso uspeli rešiti, dijakom naročimo, naj jih rešijo doma. Pregled nalog opravimo pri naslednji učni uri zgodovine v šoli.

ZAKLJUČEK

V članku je prikazan potek učne poti o očetih slovenskega jezika. Z izvedbo te učne poti pri učencih dvignemo zavest o pomenu slovenskega jezika in treh izpričanih literatih ter pomenu njihovega dela za razvoj slovenskega jezika pri predmetu zgodovina. Pri dijakih s tem tudi ozavestimo dejstvo, da slovenščina ni nastala samoumevno, temveč da je plod dela večih

stoletij. Hkrati pa preko učne poti obnovimo znanje o treh pomembnih zgodovinskih obdobjih za Slovenijo in dijakov pokažemo, da zgodovina ni omejena le na šolske klopi in učbenike, temveč jo lahko najdejo vsepovod okoli ter da se lahko zgodovinska snov povezuje tudi z ostalimi učnimi predmeti (npr. slovenščino).

VIRI IN LITERATURA

- Krakar Vogel, Boža. *Branja 1*. Ljubljana: DZS, 2009.
- Krakar Vogel, Boža. *Branja 2*. Ljubljana: DZS, 2021.
- Potočnik, Dragan »Ekskurzije in pouk zgodovine.« *Zgodovina v šoli*, številka 3-4, letnik XII (2004), 65–68.
- *Poslanstvo – Stati inu obstati*. Trubarjeva domačija. <https://trubarjeva-domacija.si/poslanstvo-stati-inu-obstati/> (dostop: 4. 1. 2025).
- *Primož Trubar*. Slovensko protestantsko društvo Primoža trubarja. <https://drustvo-primoztrubar.si/primoz-trubar/> (dostop: 4. 1. 2025).
- *Prešeren – pesnik*. Gorenjski muzej. <https://www.gorenjski-muzej.si/razstave-in-dogodki/stalne-razstave/dr-france-preseren-zivljenje-in-delo/> (dostop: 4. 1. 2025).
- Trškan, Danijela. *Lokalna zgodovina – učenje z odkrivanjem*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Znanstvenoraziskovalni inštitut Filozofske fakultete, 2008.
- *Valentin Vodnik*. Prostor slovenske literarne kulture. <https://pslk.zrc-sazu.si/sl/literarni-atlas-ljubljane/valentin-vodnik/> (dostop: 4. 1. 2025).

Viri in literatura za učno-delovni list

- *Prešeren, France*. Slovenska bibliografija. <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi463215/> (dostop: 3. 1. 2025).
- Trškan, Danijela. *Lokalna zgodovina – učenje z odkrivanjem*. Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni inštitut Filozofske fakultete, 2008.
- *Trubarjeva domačija*. <https://trubarjeva-domacija.si/o-domaciji/> (dostop: 3. 1. 2025).
- *Vodnik, Valentin*. Slovenska bibliografija. <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi797061/> (dostop: 3. 1. 2025).
- *Zemljevid Ilirskih provinc*. Wikipedija. https://sl.wikipedia.org/wiki/Ilirske_province (dostop: 3. 1. 2025).

POVZETEK

V članku je predstavljena učna pot po centru Ljubljane, preko katere se dijaki 3. letnika seznanijo s Primožem Trubarjem, Valentinom Vodnikom in Francetom Prešernom in z obdobji, v katerih so delovali. Učenci si ogledajo Trubarjev, Vodnikov in Prešernov spomenik, pri tem rešujejo naloge, ki so vezane na kipe, na njihova življenja in obdobja delovanja (reformacija, Ilirske province in romantika). Pri reševanju učno-delovnega lista je uporabljena digitalizacija, saj učenci preko QR-kod dostopajo do spletnih strani z informacijami o treh literatih. Namen učne poti je, da se učenci seznanijo s Trubarjevimi, Vodnikovimi in Prešernovimi dosežki pri razvoju slovenskega jezika in s tem pridobijo zavedanje o pomembnosti slovenščine. Hkrati služi tudi kot alternativen način ponovitve snovi pri predmetu zgodovina.

META KENDA IN ŠPELA GORENC: TOD SEKLA BRIDKA BODO JEKLA IN TI MI BOŠ KRVAVA TEKLA – PO POTEH POTI MIRU

UVOD

Za ogled ostalin iz prve svetovne vojne nam ni treba daleč – Muzej na prostem Ravelnik nam nudi odlično priložnost, da pouk v učilnici nadgradimo s še bolj neposrednim stikom z lokalno zgodovino, naravo in kulturno dediščino. V članku je predstavljena učna ura v Muzeju na prostem Ravelnik, ki se nahaja v Bovcu. V muzeju na prostem bodo učenci podrobneje spoznali življenje na prvi obrambni liniji avstro-ogrske vojske med soško fronto.

TEORETIČNI UVOD

Avtentična izvenšolska dejavnost v domačem kraju prinaša tri elemente, ki so v današnjem učnem procesu zelo pomembni – spoznavanje lokalne zgodovine, digitalizacija in trajnostni razvoj. Kot pravi Mojca Kukanja Gabrijelčič, je: “Poznavanje lastnega okolja, narave, kulturne preteklosti, prepletenosti zgodb naših prednikov in ujetosti v trenutek, ki je nezlomljivo povezan s skupno preteklostjo izrednega pomena.”²⁹

Poučevanje o skupni lokalni preteklosti v razredu ali naravi povezuje učence z okoljem, v katerem živijo, s kulturo, zgodovino, običaji ter narodno zavestjo. Z iskanjem in proučevanjem ostankov preteklosti, ki razkrivajo bogato dediščino naših prednikov, si učenci krepijo državljansko zavest in pripadnost določenemu okolju. Poznavanje lokalne zgodovine ne vključuje zgolj poznavanje in razumevanja procesov in pojavov, ki so se v lokalnem kraju odvijali, ampak vključuje tudi kulturno preteklost, ekonomsko, družinsko zgodovino, bogato tradicijo, šege, navade arhitekturo idr.³⁰

Ob vsem tem je pomemben element trajnostnega razvoja, ki teži k raziskovanju, kako pripraviti učence na soočanje z izzivi sedanjosti in prihodnosti, pri čemer ima izobraževanje

---

²⁹ Kukanja – Gabrijelčič, M. (2008). *Lokalna zgodovina pri družboslovnih predmetih v osnovni in srednji šoli*. Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni inštitut Filozofske fakultete, str. 10. Dostopno na: http://didaktikazgodovine.ff.uni-lj.si/_private/Projekt/lokalnazgodovina.pdf (zadnji dostop: 19. 1. 2025).

³⁰ Prav tam, str. 10, 11.

ključno vlogo. Učenci z izvenšolsko dejavnostjo, do katere se odpravijo peš, razvijajo odgovoren odnos do narave.³¹

Pomembna je tudi digitalizacija. Raba digitalnih tehnologij v učnem procesu spodbuja učenje z digitalnimi viri, pripomore k vizualizaciji in spodbuja aktivne učne metode ter načine učenja, ki vključujejo učenje z raziskovanjem, sodelovalno učenje, eksperimentalno/praktično delo, pouk na prostem in v igro usmerjeno učenje.³²

Učna ura v muzeju na prostem Ravelnik vključuje vse te tri pomembne elemente, ob enem pa ura omogoča medpredmetno povezovanje z geografijo in slovenščino. Učna ura prispeva tudi k razvijanju spoštljivega odnosa do lokalnih društev in domačinov, ki se trudijo za ohranjanje kolektivnega spomina ter ob enem prispeva k medgeneracijskemu sodelovanju med domačini.

PREDSTAVITEV UČNE URE OBISKA MUZEJA NA PROSTEM RAVELNIK

PRIPRAVA NA IZVEDBO UČNE URE

Za uspešno učno uro je ključna dobra priprava učitelja. Ta mora narediti natančen načrt izvedbe, časovno in logistično predvideti aktivnosti ter obvestiti učence o dejavnosti in pripraviti nanjo. Učenci naj bodo primerno oblečeni in obuti za gozdni teren, s seboj naj imajo svetilko, trdo podlago, pisalo in pametni telefon (če ga imajo).

Učence je treba seznaniti z obveznostmi pri terenskem delu, kot so poslušanje, sodelovanje, reševanje delovnih listov in raziskovanje. Pomembno je tudi opozoriti na pravila vedenja za uspešno in varno izvedbo učne ure. Učitelj določi kraj in čas zбора ter opozori na točnost.

---

³¹ Osnovna šola Stanka Vraza Ormož. Trajnostni razvoj. Dostopno na: <https://osstankavraza.splet.arnes.si/trajnostni-razvoj/> (zadnji dostop: 19. 1. 2025).

³² Zavod Republike Slovenije za šolstvo. Raba digitalnih tehnologij v učnem procesu. Dostopno na: https://www.zrss.si/wp-content/uploads/2023/08/Pojmovna_mapa_spletna-objava-1.pdf (zadnji dostop: 19. 1. 2025).

IZVEDBA UČNE URE

Na dan izvedbe se z učenci zberemo ob dogovorjeni uri in kraju v bližini Osnovne šole Bovec. Ko se vsi zberemo, se odpravimo peš do Muzeja na prostem Ravelnik. Pot do tja poteka tudi ob cesti po pločniku, zato opozorimo, da ne ogrožajo svoje varnosti ali varnosti drugih.

Uvodni del (3 minute)

Ob prihodu začnemo z uvodno motivacijo. Napovemo naslov učne ure – *Tod sekla bridka bodo jekla in ti mi boš krvava tekla – po poteh Poti miru*. Učence spomnimo, da naslov sestavlja verz iz Gregorčičeve pesmi *Soči*, ki jo nekateri razumejo kot vizijo prve svetovne vojne. Poučimo jih, da Pot miru od Alp do Jadrana povezuje območja in ljudi ter bogato kulturno in naravno dediščino vzdolž nekdanje soške fronte. Spominja na vse, ki so trpeli v času 1. svetovne vojne in opominja, zakaj se vojne ne smejo več dogajati. Predvsem pa spodbuja vrednoto miru in priložnosti za skupni razvoj.³³

Prvi vsebinski poudarek (12 minut)

Začnemo s ponovitvijo snovi o soški fronti. Učence opozorimo, naj med obiskom muzeja opazujejo okolico, dolino in teren, saj se bodo lažje vživeli v takratni čas in reševali naloge na delovnem listu.

Pojasnim, da je na tem mestu v času soške fronte potekala prva obrambna linija avstro-ogrsko vojske, ki se je raztezala od Rombona (2208 m), se spustila v Bovško kotlino, jo prečkala in se na levem bregu Soče čez Hunčič povzpela na Javoršček. Po italijanskem napredovanju in zasedbi Bovca avgusta 1915 je avstro-ogrsko vojska utrdila prvo obrambno črto na vzhodnem robu Bovške kotline, prek vzpetin Ravelnik (519 m) in Stržišče (486 m). Vzpetini sta tvorili naravno oviro, ki so jo avstro-ogrski vojaki utrdili s položaji, kavernami in strelskimi jarki, ter varovali cestno križišče in pot v dolino Koritnice in Soče.

Ob razlagi pokažemo na Rombon, Hunčič in Javoršček ter nakažemo potek obrambne črte. Nato pojasnim, da je italijanska vojska morala svoje položaje postaviti na odprti ravnini, zasedla je zapuščeni Bovec in bovško polje proti Čezsoči. Kljub srditim spopadom italijanske enote v

---

³³ Fundacija Poti miru v Posočju. *Pot miru*. Dostopno na: <https://www.potmiru.si/> (zadnji dostop: 19. 1. 2025).

Bovški kotlini niso bile uspešne. Položaji obeh strani so se ustalili in se do avstro-ogrsko-nemškega preboja oktobra 1917 niso bistveno spreminjali. Na dan preboja, 24. oktobra 1917, je nemški inženirski bataljon z uporabo iperita omogočil avstro-ogrski pehoti prehod skozi prvo italijansko obrambno črto.

Učence poučimo tudi o begunstvu civilnega prebivalstva in jih na koncu vprašamo, če imajo kakšno vprašanje.³⁴

Drugi vsebinski poudarek (15 minut)

Z učenci se sprehodimo po strelskih in povezovalnih jarkih, ogledamo si mitralješka gnezda ter line, popeljemo jih v kaverno, ogledamo si krater, ki ga je zadela edina granata, ki je zadela takratne položaje in vojaško barako z avtentičnimi predmeti iz takratnega časa. Med potjo si ogledamo tudi informacijske table. Učitelj je med ogledom na razpolago za morebitna vprašanja.

Tretji vsebinski poudarek (12 minut)

Učencem razdelimo učne liste, ki so sestavljeni iz sedmih nalog različnih taksonomskih stopenj, pri čemer si pri eni nalogi pomagajo s pametnim telefonom.

Naloge zahtevajo, da učenci s pomočjo učiteljeve razlage in opazovanja objektov ter terena uspešno rešijo naloge. V začetnih nalogah morajo na kratko odgovoriti na teoretična vprašanja, pri čemer si pomagajo z učiteljevo razlago in informacijskimi tablami. Pri eni nalogi morajo narisati obrambno linijo, kar urijo orientacijo v prostoru. Pomagajo si lahko z informacijskimi tablami, vendar naj črto vrišejo sami glede na opazovanje doline in učiteljevo razlago.

Nekatere naloge zahtevajo natančno opazovanje objektov, saj morajo najti objekt na fotografiji in ga skicirati, kar spodbuja motorične sposobnosti in boljše pomnjenje. Naloga vsebuje tudi avtentično nalogo, ki jo rešijo kasneje po navodilih učitelja.

---

³⁴ Fundacija Poti miru v Posočju. Muzej na prostem Ravelnik. Dostopno na: <https://www.thewalkofpeace.com/sl/locations/ravelnik/> (zadnji dostop: 19. 1. 2025).

Četrty vsebinski poudarek (10 minut)

V nadaljevanju pridejo v muzej s predhodnim dogovorom učitelja člani lokalnega društva 1313, preoblečeni v avstro-ogrske vojake. S seboj imajo avtentično orožje in predmete iz časa soške fronte. Vojaki zaigrajo kratek prizor življenja vojakov na obrambni liniji, kar daje učencem pristnejši vpogled v duh takratnega časa. Na koncu člani društva na kratko predstavijo sebe in društvo. Učencem tako pokažemo, da je potrebno spoštovati lokalna društva in posameznike, ki se trudijo za ohranjanje pričevanj, ostalin vojne in kolektivnega spomina v lokalnem okolju.

Peti vsebinski poudarek (8 minut)

Po predstavi učenci nadaljujejo z reševanjem zadnje naloge na delovnem listu. Napisati morajo kratko pismo avstro-ogrskega vojaka, ki piše svoji družini. Oglad predstave jim pomaga, da se v vojaka bolje vživijo. Po nekaj minutah izberemo dva, ki svoje pismo glasno prebereta.

Dejavnost se zaključí z obiskom bližnjega avstro-ogrskega pokopališča. Učencem damo trenutek časa, da si ga ogledajo in pri sebi razmislijo o posledicah, ki jih vojna prinaša. Poudarimo, da se grozot vojne ne sme nikoli pozabiti, in da moramo čuvati mir kot najvišjo vrednoto človeštva.

Zaključni del:

Učencem pred odhodom povemo, da bomo delovne liste pregledali v razredu in se o rešitvah skupaj pogovorili. Po ogledu se preštejemo in se varno vrnemo v šolo.

IME IN PRIIMEK: _____

Datum: _____

1. Oglej si sliko in odgovori na vprašanja.

Kdo je na sliki? Napiši z imenom in priimkom.

_____

S pomočjo spletne strani, do katere dostopaš s pomočjo QR kode, zapiši 6 ključnih podatkov o tej osebi.

_____

_____

_____

_____

_____

_____

Slika 3: učno-delovni list, str. 1.³⁵

³⁵ Predvidene rešitve prvega vsebinskega poudarka/ 1. naloga: Svetozar Boroević von Bojna.
2. naloga: Bil je vojaški poveljnik, vojskovodja, feldmaršal. Rodil se je leta 1856 v Umetiću na Hrvaškem, umrl pa leta 1920 v Celovcu. Leta 1878 je sodeloval pri zasedbi Bosne in Hercegovine. Leta 1878 je prejel oficirski zaslužni križ. Pokopan je na Dunaju na centralnem pokopališču (Zentralfriedhof), kjer so mu postavili tudi spomenik. Rešitve se razlikujejo, saj učenci izpišejo poljubnih 6 podatkov.

2. Kako je potekala obrambna linija? Potek označi na zemljevidu. Pri orientaciji si lahko pomagaš z zemljevidom na telefonu (npr. Google Maps)

3. Kdaj je potekala 12. bitka na soški fronti?

---

4. Kako se je imenoval bojni plin, ki so ga uporabili v 12. soški bitki? Ali je bila uporaba plina uspešna?

---

5. Kam so domačini med vojno odšli v begunstvo? Ali se je odselila celotna Bovška?

---

6. a) Katere objekte si videl v muzeju? Poimenuj vsaj 4.

Slika 4: učno-delovni list, str. 2.³⁶

Viri slikovnega gradiva pri izdelavi učno-delovnega lista:

Borojevič. <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi1002750/> (datum zadnjega dostopa: 19. 1. 2025).

Vir povezave do spletne strani s QR kodo:

<https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi1002750/> (datum zadnjega dostopa: 19. 1. 2025).

³⁶ Predvidene rešitve prvega vsebinskega poudarka

2. naloga: obrambna črta se je raztezala od Rombona, se spustila v Bovško kotlino, jo prečkala in se na levem bregu Soče čez Hunčič povzpela na Javoršček.

b) Stavbo s slike poišči v muzeju na prostem in skiciraj, kako ta stavba izgleda danes.

7. Si avstro-ogrski vojak na soški fronti. Dobil si priložnost, da domov pošlje kratko pismo, v katerem domačim poročaš o dogajanju na fronti. Pazi na pravilno strukturo pisma in pravopis. Bodi izviren.

Slika 5: učno-delovni list, str. 3.³⁷

---

3. naloga: 24. 10. 1917.

4. naloga: iperit. Uporaba je bila uspešna. Italijani niso bili pripravljene na uporabo bojnih strupov, marsikateri vojak ni imel plinske maske, pri tistih, ki so jih imeli, pa niso bile kvalitetne in niso ščitile pred vsemi bojnimi strupi.

5. naloga: Prebivalci Bovca, Čezsoče, Plužen, Lepene ter delno Loga in Soče so odšli v notranjost lastne države – v Avstro-Ogrsko, prebivalci Žage in Srpence so odšli v Italijo. 3 vasi na Bovškem pa so ostale med vojno naseljene. To so bile: Soča, Trenta in Log pod Mangartom.

6. naloga: kaverne, barake, povezovalne in strelske jarke, mitralješka gnezda itd.

Viri slikovnega gradiva pri izdelavi učno-delovnega lista:

Bovec. <https://www.google.com/maps> (datum zadnjega dostopa: 14. 1. 2025).

³⁷ Naloga 6b: rešitev je skica barake, ki si jo učenec ogleda. Skice se pri učencih sicer razlikujejo, a moramo barako s fotografije prepoznati na skici.

Naloga 7: Bovec, 24. 12. 1916

Ljubi moji,

Dobil sem priložnost, da vam na ta dam pišem in pošljem nekaj besed.

Sveti večer preživljamo skupaj s tovariški ob ognju pod milim nebom. Nebo je danes jasno, ozračje je mirno. Po jarkih se sliši prepevanje Svete noči, ki nam greje naša srca. Misli mi nenehno

ZAKLJUČEK

Učna ura v Muzeju na prostem Ravelnik učencem ponuja priložnost za spoznavanje lokalne zgodovine izven učilnice. Učenci v muzeju pridejo v neposreden stik z ostalinami vojne, kar pripomore k boljšemu razumevanju življenja na fronti. Obisk lokalnega muzeja je pomemben tudi z vidika lokalne zgodovine, ki se v tej učni uri povezuje tudi s trajnostjo in digitalizacijo. Učna ura izpostavi tudi begunstvo lokalnega prebivalstva in številnost žrtev, kar priča avstro-ogrsko pokopališče. Učna ura pripomore k zavedanju pomena ohranjanja miru in k zavedanju o nesmiselnosti vojn ter posledicah, ki jih le ta prinaša na vseh področjih.

LITERATURA

Brecelj, Marijan. »Borojević pl. Bojna, Svetozar (1856–1920).« *Slovenska biografija*. Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Znanstvenoraziskovalni center SAZU, 2013. Zadnji dostop: 19. 1. 2025. Dostopno na: <http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi1002750/#primorski-slovenski-biografski-leksikon>.

Dolinčar, Boris. »Soška fronta oživljena.« Zadnji dostop: 19. 1. 2025. Dostopno na: <https://old.slovenskenovice.si/novice/slovenija/soska-fronta-ozivljena>.

Fundacija Poti miru v Posočju. »Muzej na prostem Ravelnik.« Zadnji dostop: 19. 1. 2025. Dostopno na: <https://www.thewalkofpeace.com/sl/locations/ravelnik/>.

Fundacija Poti miru v Posočju. *Pot miru*. Zadnji dostop: 19. 1. 2025. Dostopno na: <https://www.potmiru.si/>.

Google maps. »Bovec.« Zadnji dostop: 14. 1. 2025. Dostopno na: <https://www.google.com/maps>.

---

utekajo k tebi ljuba žena in vama dragi hčerki. Upam, da se kmalu zopet snidemo. Že dva božiča sem preživel v strelskih jarkih, čeravno so nam obljubili, da bomo že do prvega božiča v letu imobilizacije doma. Ko smo skupaj se največ pogovarjamo, kdaj bo nastopil mir. Kako majhne se zdijo težave, ki smo jih imeli pred začetkom vojne!

Upam, da ste dobro. Pošiljam vam topel objem in poljub. Rad vas imam. Čuvajte nase.

Vaš tata.

Viri slikovnega gradiva pri izdelavi učno-delovnega lista: Dolinčar, Boris. Soška fronta oživljena. <https://old.slovenskenovice.si/novice/slovenija/soska-fronta-ozivljena>. (Datum zadnjega dostopa: 19. 1. 2024).

Kukanja – Gabrijelčič, Mojca. *Lokalna zgodovina pri družboslovnih predmetih v osnovni in srednji šoli*. Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni inštitut Filozofske fakultete, 2008. Zadnji dostop: 19. 1. 2025. Dostopno na: <http://didaktikazgodovine.ff.uni-lj.si/private/Projekt/lokalnazgodovina.pdf>.

Borojević. <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi1002750/> (datum zadnjega dostopa: 19. 1. 2025).

Osnovna šola Stanka Vraza Ormož. Trajnostni razvoj. Dostopno na: <https://osstankavraza.splet.arnes.si/trajnostni-razvoj/> (zadnji dostop: 19. 1. 2025).

Zavod Republike Slovenije za šolstvo. Raba digitalnih tehnologij v učnem procesu. Dostopno na: https://www.zrss.si/wp-content/uploads/2023/08/Pojmovna_mapa_spletna-objava-1.pdf (zadnji dostop: 19. 1. 2025).

Bovec. <https://www.google.com/maps> (datum zadnjega dostopa: 14. 1. 2025).

POVZETEK

Članek predstavlja primer izvedbe učne ure za učence 9. razreda osnovne šole s poudarkom na lokalni zgodovini, in sicer ogled Muzeja na prostem Ravelnik, kjer je potekala obrambna črta avstro-ogrske vojske. Na ogled so številne ostaline, ki učencem približajo bitke na soški fronti in življenje na obrambni liniji. Učna ura se začne s ponovitvijo snovi o soški fronti in se nadaljuje s spoznavanjem poteka obrambne linije. Učenci se nato sprehodijo po muzeju in rešujejo naloge na učnem listu. Za konec si ogledajo kratko predstavo društva 1313 (Dreizehn Dreizehn), ki učencem da pristnejši vpogled v takratni čas. Učna ura poleg ozaveščanja o lokalni zgodovini vsebuje elemente digitalizacije in trajnostnega razvoja ter omogoča medpredmetno povezovanje s slovenščino in geografijo.

LOVRENC ŠKODA, KLEMEN GRIŽNIK: UČNA URA O RADIU KRIČAČ Z AVTENTIČNO NALOGO VŽIVLJANJA V VLOGE USTVARJALCEV IN POSLUŠALCEV

Uvod

Pouk zgodovine je včasih zasnovan rigidno, z inovativnimi zamislimi pa odpiramo nova spoznanja. To je namen pričujočega članka, v katerem skušamo teoretično opredeliti odnos med digitalizacijo in trajnostnim razvojem, ki ob sodobnih izzivih zahtevata vse jasnejše naslavljanje. Njun skupek bomo ponazorili na konkretnem primeru lokalne zgodovine. To je učna ura o radiu Kričač. Glavnino članka obsega podroben opis izpeljave učne ure, zraven pa so priloženi tudi primeri učno-delovnih listov in avtentične naloge. Članek naj tako po eni strani služi kot sredstvo za premišljevanje o sodobnih značilnostih in izzivih pouka zgodovine, pa tudi kot pomoč pri iskanju domiselnih idej v prihodnje.

Vpeljava digitalizacije in trajnostnega razvoja v spoznavanje lokalne zgodovine

Lokalna zgodovina je priložnost, da učencem zgodovino približamo in jo aktualiziramo, saj ob tem spoznavajo domače okolje in razvijajo primeren odnos do njega. Kraj odraščanja namreč predstavlja odnos, globalnost, vsakdanost, skupnost in navezanost.³⁸ Lokalna zgodovina je potemtakem prikladno področje tudi za trajnostno naravnost. Spoznavanje domačega kraja samodejno poudarja pomen avtonomnega delovanja lokalnih skupnosti, ki manj obremenjujejo okolje in predstavljajo protiutež navidezni vsemogočnosti države in kapitala.

Domači kraj ni abstrakten pojem, temveč je prostor, v katerem učenec odrašča, zato je spoznavanje njegove zgodovine odličen primer za izpeljavo avtentičnega in terenskega pouka. To pa ne predstavlja ovire, da ne bi mogli ob tem pri učencih razvijati tudi digitalnih kompetenc. Nasprotno, avtentičnost omogoča, da učenci pridobljeno teoretično znanje realizirajo v

---

³⁸ Trškan, Danijela. *Lokalna zgodovina – učenje z odkrivanjem*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, 2008, 11.

konkretnih situacijah.³⁹ Je priložnost, da z domišljeno uporabo digitalne tehnologije spodbujamo inovativnost.⁴⁰

Pri taki uri je zaželeno, da lokalna zgodovina, digitalizacija in trajnostni razvoj sorazmerno sovpadajo in se ne izpodbijajo. Najlažje je to storiti tako, da lokalni zgodovini namenimo izobraževalne, digitalizaciji funkcionalne, trajnostnemu razvoju pa vzgojne učne cilje. Vzorec za to naj bo tudi učna ura o Radiu Kričač. V njej bodo učenci uporabljali mobilne telefone in seznanili jih bomo z orodjem Audacity. Tudi trajnostni razvoj pri tej uri ne bo zapostavljen, četudi ne bo varovanje okolja neposredno naslovljeno. Spodbujali ga bomo tako, da bomo pri poučevanju zagovarjali trajnostni način življenja, s katerim spodbujamo spoštovanje človekovih pravic in miru.⁴¹ Učence naj ob tem opolnomočimo za prevzemanje odgovornosti,⁴² kar bodo dosegli z zavedanjem tega, kako pomemben in potreben je boj proti fašizmu, nacizmu in trenutnim različicam teh ideologij, ter kako pomemben je boj za pravičen in miroljuben svet.

Potek učne ure

Idejo sprehoda po lokacijah Kričača si vsekakor ne lastiva avtorja članka. V zgled nama je bila tura po sledih Radia Kričač, ki je potekala v organizaciji *Insider tours*. Turo je vodil Arne Zupančič.⁴³ Soavtorja sicer nisva bila na tej turi, ki je potekala leta 2022. Če se bo kdaj ponovno ponovila, bi bilo super, da bi po lokacijah Kričača popeljal kar turistični vodič. V najinem primeru pri učni uri v celoti razlaga učitelj.

Uvodna motivacija (3 minute)

V uvodnem delu učne ure učencem povemo, da so aktivnosti odporniškega gibanja v okupirani Ljubljani, kjer je sprva bilo tudi osrednje vodstvo OF,⁴⁴ vsebovale protestne manifestacije,

³⁹ Wechtersbach, Rado. »Digitalna kompetenca in njeno izgrajevanje.« *Zgodovina v šoli*, 20/3–4 (2011), 4.

⁴⁰ Sambolić Beganović, Amela, Tomi Deutsch, Petra Dermota, Dušan Klemenčič, Lidija Jerše. *Zakaj digitalna strategija? Priporočila snovalcem digitalnih strategij*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo, 2023, 90.

⁴¹ Vzgoja in izobraževanje za trajnostni razvoj. Kažipot. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo, 2022, 57.

⁴² Prav tam, 8.

⁴³ Več informacij v Lesničar-Pučko, Tanja. »Tiktak, tiktak ... Naš čas prihaja.« *Dnevnik*, 22. februar 2022.

⁴⁴ Repe, Božo. *S puško in knjigo: narodnoosvobodilni boj slovenskega naroda 1941–1945*, 218.

gverilske sabotaže, likvidacije, oskrbovanje partizanske vojske, zdravljenje ranjencev in propagandne dejavnosti ter obveščanje javnosti.⁴⁵ V okupirani Ljubljani je tudi oddajal Radio Kričič. Učencem povemo, da bomo na učni uri spoznali delovanje tega radia.

Prvi vsebinski poudarek (8 minut)

V prvem vsebinskem poudarku si ogledamo del stalne razstave Mestnega muzeja, v kateri je govora o okupaciji Ljubljane. Dijakom razložimo, katere dele je okupirala Italija in lastnosti italijanske okupacijske politike, ki je skušala ozemlje nasilno »poitalijančiti in v njej vpeljati fašistični sistem«.⁴⁶ Nato ponovimo dejavnosti OF v Ljubljani in pokažemo starinski radijski sprejemnik. Preden se premaknemo na teren, učencem razložimo, da je po kapitulaciji Italije v Ljubljani zavladata nemška okupacija, ki je z ofenzivo tudi skušala ponovno okupirati mnoga druga ozemlja, ki jih je partizanska vojska že osvobodila.⁴⁷ Po opisu zločinov novih okupatorjev in njihovih pomagačev, učenci rešijo prvo in drugo nalogo na učno-delovnem listu.

---

⁴⁵ Prav tam, 214–218.

⁴⁶ Repe, Božo. *S puško in knjigo: narodnoosvobodilni boj slovenskega naroda 1941–1945*, 30. Po sprva bolj »mili« okupacijski politiki so kmalu začeli izvajati množični teror, ljudi pošiljali v koncentracijska taborišča in mesto obdali z žico (Prav tam, 32.)

⁴⁷ Ni ji uspelo zasesti vsega osvobojenega ozemlja, »Večji deli so ostali do konca vojne večinoma pod nadzorom partizanskih enot.« Gabrič, Aleš in Mateja Režek. *Zgodovina 4: Učbenik za četrti letnik gimnazije*. Ljubljana: DZS, 2017, 175–176.

Učno – delovni list: Radio Kričač

1. Italijanska okupacijska politika je želela nasilno poitalijančiti slovensko ozemlje in vpeljati fašizem. Sprva je bila sicer okupacijska politika v primerjavi z ostalimi politikami okupatorjev bolj »mila«. Nato pa so nasilje in teror množično stopnjevali, tudi množično so pošiljali ljudi v koncentracijska taborišča.

Na fotografiji je žica, ki so jo postavili fašistični okupatorji. Kdaj so Ljubljano z njo obkrožili?

_____.

Kdaj je Italija kapitulirala? Kdo je po kapitulaciji okupiral Ljubljano?

_____.

2. Katere dejavnosti je izvajala Osvobodilna fronta v Ljubljani?

_____
_____
_____
_____
_____.

Slika 1: učno-delovni list str.1⁴⁸

Drugi vsebinski poudarek (7 minut)

Pred začetkom drugega vsebinskega poudarka se pomaknemo na novo lokacijo, Novi trg 2. Učencem tu predstavimo nastanek Radia Kričač in že sprva omenimo, da je Radio moral v izogib okupatorjevi represiji nenehno menjati lokacije oddajanja in da stojimo pred eno izmed lokacij oddajanja. Učenci nato rešijo tretjo nalogo na učno-delovnem listu. Povemo, da je Komunistična partija Slovenije sredi leta 1941 ustanovila radijski sektor, saj je bilo potrebno organizirati »radijsko oddajno postajo za propagando v Ljubljani, postaviti radiotelegrafsko postajo za zvezo s tujino, napraviti oddajnike in sprejemnike za telegrafske zveze med

⁴⁸ Rešitve prve naloge: Februarja 1942, nacistična Nemčija.

Rešitev druge naloge: Osvobodilna fronta je bila v Ljubljani ustanovljena in v prestolnici je tudi do leta 1942 operiralo vrhovno poveljstvo partizanskih čet. Sicer je OF v Ljubljani izvajala različne protiokupatorske manifestacije, tako množične demonstracije kot tihe protestne akcije. Prav tako je izvajala sabotaže, gverilske akcije in likvidacije. OF je v Ljubljani opravljala pomembno propagandno dejavnost in ljudi informirala ter bodrila v boju proti okupatorju. Prav tako pa so skrivoma oskrbovali partizanske ranjence ter zbirali sredstva in material za partizansko vojsko.

Vir slike na učno-delovnem listu: Arhiv MGML, <http://zgodovina.si/ljubljana-obdana-z-bodeco-zico/> (dostop 20. 1. 2025). Vir za besedilo prve naloge: Repe, Božo. *S puško in knjigo*, 30–33.

partizanskimi enotami ...»⁴⁹ Opišemo razmere, v katerih so zbirali materiale za izdelavo radijskega oddajnika in način izdelave oddajnika. Nato rešijo četrto nalogo in peto nalogo, pri kateri uporabijo Dlib.

3. Radio Kričač je med novembrom 1941 in aprilom 1942 oddajal iz 23 različnih lokacij. Spodaj jih je nekaj navedenih. Poišči naslove na Google Zemljevidih in dopiši, kje se nahajajo (mestna četrt, bližnje zgradbe...)

Vilharjeva cesta 2	
Reber 7	
Štrekljeva ulica 6	
Maistrova ulica 6	
Kamniška ulica 46	

4. Na fotografiji je Rado Luznar, ki je izdelal oddajnik. Kako in kje je potekalo njegovo delo?

---

5. Na spletni strani dlib.si poišči številko Slovenskega Poročevalca z dne 22. 11. 1941, ki opisuje prvo oddajanje Kričača. Kako ga opiše in kako je opredeljena njegova vloga?

Slika 2: učni list str. 1–2⁵⁰

⁴⁹ Reisp, Sonja. *Kričač*, 11.

⁵⁰ Rešitev tretje naloge: Blizu železniške postaje; pod gradom, blizu Gornjega trga; Rožna dolina, blizu Tivolija; zraven Etnografskega muzeja; v Šiški, blizu parka Šiška

Rešitev četrte naloge: Luznar je izdelal oddajnik v prostorih seminarja na Tehniški fakulteti. Njegovo delo je potekalo v tajnosti. Celotni drugi študentje, ki so bili člani OF, niso vedeli, kaj počne. V tajnosti so potekala tudi druga tehnična dela. Pri tem so bile v pomoč mnoge trgovine, ki so se dogovorile, da

Tretji vsebinski poudarek (7 minut)

V tretjem vsebinskem poudarku se osredotočamo na vsebino oddaj Radia Kričač. Sprva predstavljamo, da so se oddaje začele z zvokom tiktakanja ure in besedami »Slovenci, poslušajte, govori OF«. ⁵¹ Učencem predstavimo, da je vsebino oddaj pripravljalo uredništvo, ki ga je vodil Prežihov Voranc in se je dobivalo ob torkih in petkih. ⁵² Kurirke so tekste prenašale po Ljubljani do stanovanj, v katerih je potekala oddaja. ⁵³ Kar se tiče vsebine oddaj: »Zajemala so poročila s front, zlasti ruske, o bojih partizanskih enot ter o dogajanju v Ljubljani, zlasti terorju italijanskih okupatorjev in njihovih sodelavcev pa tudi o ukrepih OF proti njim [...]« ⁵⁴ Oddaje so tudi nenehno spodbujale in pozivale ljudi, naj se pridružijo partizanom. Na momente pa so oddaje vsebovale tudi humoristično noto. Učenci po razlagi rešijo 6. in 7. nalogo na učno-delovnem listu.

OF uporablja njihove prostore. Zelo težavno je bilo pridobiti material za oddajnik, zato je tudi delo trajalo dolgo. Oddajnik je bil končan konec oktobra 1941.

Rešitev pete naloge: Poročevalec označi začetek oddajanja radia kot veliko zmago. Pravi, da bo radio bodril zaslužnji slovenski narod v borbo za svobodo in da bodo ob tem besneli fašistični in domači zatiralci.

Vir slike na učno-delovnem listu: Reisp, Sonja. *Kričač*, 15.

⁵¹ Reisp, Sonja. *Kričač*, Ljubljana: Inštitut za zgodovino delavskega gibanja v Ljubljani, 1975. 61–63.

⁵² Prav tam, 54.

⁵³ Repe, Božo. *S puško in knjigo: narodnoosvobodilni boj slovenskega naroda 1941–1945*, 144.

⁵⁴ Prav tam, , 145.

Četrty vsebinski poudarek (9 minut)

Naslednji vsebinski poudarek poteka na naslovu Reber 7. Tam je 7. februarja 1942 potekala znamenita enourna »Prešernova oddaja«, v počastitev obletnice pesnikove smrti.⁵⁶ Učencem razložimo, zakaj je bila ta lokacija zbrana za Prešernovo oddajo. Povemo tudi, kakšna je bila vsebina te oddaje, ki sta jo pripravila Voranc in Albreht.⁵⁷ Omenimo tudi, da je bila oddaja glasbeno opremljena s slovenskimi narodnimi pesmimi.⁵⁸

Dotaknemo se tudi nekaj načinov, s katerimi je okupator poskušal odkriti Kričiča in kako se je Kričič izogibal odkritju. Eden izmed ukrepov je bil izklapljanje elektrike na določenih delih mesta.⁵⁹ Kričiča to ni prizadelo, ker so izdelali preklopnik, ki je omogočil takojšen preklon na agregat v primeru izpada elektrike. Če so okupatorji kdaj zaslutili, da so odkrili lokacijo Kričiča, je na to lokacijo nemudoma prišlo okoli 2000 vojakov.⁶⁰ Okupatorji so poskusili tudi s protipropagando. Ustvarili so radijsko postajo, ki je oddajala na isti valovni dolžini kot Kričič, vendar okupatorjeva propaganda prebivalce ni pritegnila.⁶¹ Kričiča so skušali odkriti tudi z radiogoniometri,⁶² Ampak radijska ekipa je na to reagirala z uporabo drugačnih anten, ki jih je bilo z radiogoniometri težje zaslediti.⁶³ Učencem po razlagi povemo, da je Radio Kričič prenehal oddajati aprila 1942. Z nalogo na učno-delovnem listu sami odkrijejo, zakaj je do tega

---

Kričiča, Heda Matul – gostitelj Kričiča, Jože Dolenc – uredniško delo, Milko Goršič – tehnično ali napovedovalsko delo.

Vir slike na učno-delovnem listu: Reisp, Sonja. *Kričič*, 54.

⁵⁶ Repe, Božo. *S puško in knjigo: narodnoosvobodilni boj slovenskega naroda 1941–1945*, 144.

⁵⁷ Reisp, Sonja, *Kričič*, 97.

⁵⁸ Miloš Brelih, član partije, ki je bil zaposlen na Radiu Ljubljana, ki so ga okupirali fašisti, je iz radia odnesel nekaj gramofonskih plošč, iz katerih so predvajali slovenske narodne pesmi. Reisp, Sonja, *Kričič*, 97.

⁵⁹ Reisp, Sonja, *Kričič*, 109–110.

⁶⁰ Repe, Božo. *S puško in knjigo: narodnoosvobodilni boj slovenskega naroda 1941–1945*, 145.

⁶¹ Reisp, Sonja. *Kričič*, 69.

⁶² Radiogoniometer je »naprava za določanje položaja česa z ugotavljanjem kotov sprejetih radijskih signalov.« *Slovar slovenskega knjižnega jezika*.

<https://www.fran.si/iskanje?View=1&Query=radiogoniometer> (dostopano 19. 1. 2025)

⁶³ Reisp, Sonja. *Kričič*, 111–112.

prišlo. Učencem povemo še, da je bil kričač oživiljen v drugi polovici vojne kot *Radio Osvobodilna fronta*.⁶⁴

8. Fotografija je bila ustvarjena kar dolgo časa nazaj. Napiši na kateri lokaciji je bila narejena in kaj v povezavi s kričačem je tu potekalo.

---

9. Našteti je nekaj izmed ukrepov fašističnih okupatorjev za odkritje Kričača. Zapiši zakaj so jih uvedli in kako je ekipa Kričača uspešno izmikala, da bi jih okupatorji niso odkrili.

Uporaba radiogoniometrov:

Izklopljanje elektrike na določenih delih mesta in prihodi vojske:

Protipropagandna radijska oddaja:

Slika 4: učno-delovni list, str. 3⁶⁵

⁶⁴ Prav tam.

⁶⁵ Rešitve osme naloge: Fotografija je nastala na naslovu Reber 7. Tam je potekala znamenita Prešernova oddaja 7. februarja 1942.

Rešitve devete naloge: Uporaba radiogoniometrov: Radiogoniometri so aparati, ki zaznajo kote sprejetih radijskih valov in tako pokaže smer naprave, ki jih oddaja. Avtorji Kričača so se jih izognili z uporabo drugačnih – vodoravnih anten. Izklopi elektrike na določenih delih mesta bi v teoriji locirali Kričača, ker bi ta prenehal oddajati, če bi bil lociran v delu mesta, v katerem je bila izklopljena elektrika. Tehnična ekipa se je tej težavi izognila tako, da so sestavili preklopnik, ki je poskrbel, da bi se radijska postaja v primeru izklopa elektrike napajala iz akumulatorja. Protipropagandna radijska postaja: S protipropagandno radijsko postajo se je okupator želel podati v propagandno tekmo s Kričačem. To mu ni uspelo, ker postaje nihče ni jemal resno. Tudi napovedovalec je zelo slabo govoril

Kričač je prenehal oddajati zaradi odločitve OF po določeni uredbi visokega komisarja. Ta odločitev je bila sprejeta kmalu po uredbi, ki je bila objavljena 1. aprila 1941. V številkah Slovenskega poročevalca, ki je bila izdana za tem poišči, kaj je ta odločitev bila in opiši, kakšen je bil odziv OF na to.

Številka Poročevalca in datum izida _____.

Vzrok prekinitve oddajanja in vzdušje ob tem:

Slika 5: Učno-delovni list str. 4⁶⁶

Zaključni del učne ure: Avtentična naloga (16 minut)

Že na začetku učne ure učenci izberejo, katero vlogo bodo igrali pri avtentični nalogi, ki bo potekala na koncu. Lahko izberejo 3 vloge: del tehnične ekipe Kričača, del uredniške ekipe, poslušalec Kričača. V avtentični nalogi zapišejo zapis o svojih spominih na Kričač v formatu radijske oddaje. Dijaki za nalogo tudi izberejo pesem, ki osebo, v imenu katere pišejo, navdihuje. Pesem in uvodni avizo zapišejo v oglate oklepaje.

Po koncu priprave scenarijev bi prikazali učencem osnove programa Audacity,⁶⁷ odprtokodnega programa za obdelovanje zvoka, s katerimi potem na naslednji uri v računalniški učilnici zapise pretvorimo v zvočno obliko. Pokažemo jim tudi aplikacijo Freesound,⁶⁸ kjer bodo našli efekt tiktakanja ure.

---

slovensko.

Vir slike na delovnem listu: Reisp, Sonja. *Kričač*, 46.

⁶⁶ Rešitve 10. naloge: Številka 3, letnik 14. Izdano 6. aprila 1942. Vzrok prekinitve oddajanja je bil sklep okupatorjev, da zapleni vse radijske aparate v Ljubljanski pokrajini. Izvršni odbor OF je ob tem s ponosom omenjal dolgo kljubovanje Kričača okupatorjevem nasilju. Dejanje okupatorjev je označil kot znak njihove onemoglosti in nesposobnosti. Izrazili so obžalovanje, da slovenski narod ne bo več mogel preko radia poslušati resnice, so pa prebivalcem rekli, da ne smejo prositi okupatorje za dovoljenje, da obdržijo radijske aparate, ker bi se s takim dejanjem ponižali.

⁶⁷ Audacity. <https://www.audacityteam.org/> (zadnje dostopano 19. 1. 2025)

⁶⁸ Freesound. <https://freesound.org/> (zadnje dostopano 19. 1. 2025)

Avtentična naloga: zapišite kratek scenarij za radijsko oddajo, ki se spominja Kričača. Lahko se postavite v vlogo člana tehnične ekipe, člana uredništva ali poslušalca. V zapisu se spominjate svoje izkušnje s Kričačem. Ob tem si pomagajte z učno snovjo, ki smo jo danes obravnavali in z odlomki iz knjige Sonje Reisp, *Kričač*. Vključite tudi partizansko pesem, ki se bo predvajala v oddaji in v besedilu pojasnite, zakaj ste to pesem izbrali. Pesem poiščite na spletu (iščite z gesli »partizanske pesmi« ali pa kar z imeni partizanskih umetnikov, ki jih poznate – npr. Karel Destovnik – Kajuh, Matej Bor, Tone Seliškar). Teme, ki se jih lahko dotaknete so življenje med okupacijo, pomen kričača, delo različnih ekip Kričača, občutki ob prenehanju oddajanja radia, občutki ob zmagi maja 1945... Besedilo, ki ne bo brano, ampak označuje zvočne elemente zapišite v oglatih oklepajih (npr. naslov Partizanske pesmi).

Slika 5: Učno-delovni list, str. 5⁶⁹

[tiktakanje ure]

Slovinci, poslušajte! Govori OF! Govori OF!

Danes bom z vami delil svoje spomine na Kričača. Bil sem član uredniške ekipe. Po povabilu Prežihovega *Voranca* sem se znašel na sestanku, na katerem smo govorili o tem, da bo začela oddajati radijska postaja, ki bo med poslušalci širila besedo, ki narod poziva na boj in ki jim jasno prikaže kako grde in zločinske so sile, ki nas okupirajo.

Nabiranje vsebin za oddajo ni bila najlažja stvar, ampak našli smo rešitve. Dobivali smo se ob torkih in petkih na poljanskem nasipu pri Albrehtih in vsak je na te sestanke prinesel lasten material, ki bi ga lahko uporabili v oddajah. Poslušali smo tuje radijske postaje in zapisovali vesti o dogajanju na tujih bojiščih in natančno smo spremljali vse zločine, ki jih je okupator izvajal nad našim ljudstvom. Prebivalci so morali vedeti kakšno zlo jih je okupiralo. Nesposobnost Italijanov pa nam je tudi podala material za satiro, ki je nedvomno marsikoga privedlo do tega, da je videl, da je okupatorska vlada polna zlobe in sovraštva.

Dobivali smo tudi informacije o pomembnih partizanskih zmagah jih pridno zapisovali, da bi prebivalci, ki smo jih nenehno spominjali na to, da je priključitev OF prava odločitev, videli da je prihodnost po zmagi nad okupatorjem svetla.

Besedila smo po sestankih oddajali kurirkam in tako so prišla na lokacijo. Da ne bi prihajalo do nejasnosti je tudi partijski vrh, največkrat Tovariš Kidrič, pregledoval oddaje.

Doma sem vsak večer nervozno stal pred sprejemnikom. Na dneve, ko so bile napovedane oddaje mi je zelo počasi mineval čas. Čimprej sem želel zaslisati tiktakanje ure, kajti to je bil znak, da bo oddaja potekala. Kričač je bil zaradi vrhunske organizacije in nesposobnosti okupatorjev dolgo časa pomembno sredstvo informiranja. V čast mi je, da sem pri tem sodeloval.

Moje spomine bo pospremila tudi pesem Jutri gremo v napad. Ko smo govorili »naš čas prihaja« smo vedeli, da bo prišel čas, ko bo naš napad dokončno porazil okupatorje. Naciste in fašiste tudi smo premagali in na to sem izredno ponosen.

[Matej Bor – Jutri gremo v napad]

Slika 6: Rešitev avtentične naloge za vlogo »član uredništva«⁷⁰

⁶⁹ Odstavki za pomoč, če učenec izbere vlogo »član uredniške ekipe«: Reisp, Sonja. *Kričač*, 53 – 55.

Odstavki za pomoč, če učenec izbere vlogo »del tehnične ekipe«: Prav tam, 13–15. Odstavki za pomoč, če učenec izbere vlogo »poslušalec«: Prav tam, 115 –118.

⁷⁰ Avtorja rešitve sta avtorja članka.

Zaključek

Članek prikazuje, kako lahko obravnavanje lokalne zgodovine obogati pouk zgodovine in ob tem vključuje teme, povezane s trajnostnim razvojem in digitalizacijo. Na učni uri o Radiu Kričač učenci spoznavajo pomen lokalnega okolja, trenirajo digitalne sposobnosti in krepijo vero v pomembnost boja proti fašizmu in nacizmu. Vključitev avtentične naloge na koncu tudi spodbuja ustvarjalnost in testira znanje dijakov na drugačen način – morajo se postaviti v vlogo ljudi, ki so živeli zgodovino, o kateri smo se učili. Učno uro priporočamo vsem učiteljem, ki želijo dijakom napraviti snov druge svetovne vojne na Slovenskem bolj zanimivo, ker učna ura inovativno predstavi, kako hrabri, iznajdljivi in pogumni so bili narodnoosvobodilni borci in borke.

Seznam literature

- Arhiv MGML, <http://zgodovina.si/ljubljana-obdana-z-bodeco-zico/> (dostop 20. 1. 2025).
- Audacity. <https://www.audacityteam.org/> (zadnje dostopano 19. 1. 2025)
- Freesound. <https://freesound.org/> (zadnje dostopano 19. 1. 2025)
- Gabrič, Aleš in Mateja Režek. Zgodovina 4: Učbenik za četrti letnik gimnazije. Ljubljana: DZS, 2017.
- Lesničar-Pučko, Tanja. »Tiktak, tiktak ... Naš čas prihaja.« Dnevnik, 22. februar 2022.
- Reisp, Sonja. Kričač, Ljubljana: Inštitut za zgodovino delavskega gibanja v Ljubljani, 1975.
- Repe, Božo. S puško in knjigo: narodnoosvobodilni boj slovenskega naroda 1941–1945. Ljubljana: Cankarjeva založba, 2015.
- Sambolić Beganović, Amela, Tomi Deutsch, Petra Dermota, Dušan Klemenčič, Lidija Jerše. Zakaj digitalna strategija? Priporočila snovalcem digitalnih strategij. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo, 2023..
- Slovar slovenskega knjižnega jezika.
<https://www.fran.si/iskanje?View=1&Query=radiogoniometer> (dostopano 19. 1. 2025)
- Trškan, Danijela. Lokalna zgodovina – učenje z odkrivanjem. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, 2008.
- Vzgoja in izobraževanje za trajnostni razvoj. Kažipot. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo, 2022.
- Wechtersbach, Rado. »Digitalna kompetenca in njeno izgrajevanje.« Zgodovina v šoli, 20/3–4, 2011, str. A 1–A 5.

Povzetek

V članku je predstavljena učna ura o Radiu Kričač, ki poteka v Mestnem muzeju ter na izbranih lokacijah, povezanih z oddajanjem Kričača. Navdih za zasnovo te učne ure je bila tura po lokacijah oddajanja Radia Kričač, ki so jo leta 2022 pripravili in izvajali pri *Insider Tours*. Na učni uri na lokacijah in v muzeju spoznavajo Kričača – tajno radijsko postajo Osvobodilne fronte, ki je približno pol leta obveščala prebivalce okupirane Ljubljane o aktualnih dogodkih v mestu in na bojiščih, poročala o uspehih partizanov ter prebivalce spodbujala k boju proti fašizmu in nacizmu. Učna ura vključuje številne naloge, med katerimi so tudi takšne, ki razvijajo digitalne kompetence. Zaključí se z avtentično nalogo, navdihnjeno z radijskim medijem. Učna ura inovativno predstavi, kako hrabri in iznajdljivi so bili narodnoosvobodilni borci in borke.

SARA BRADEŠKO, ŽIGA ROŽEJ: KAKŠNE SO ŠANCE? TERENSKA UČNA URA O TURŠKIH VPADIH

Uvod

Namen tega članka je predstaviti učno uro na terenu ali ekskurzijo, ki jo lahko učitelji izpeljejo v lokalnem okolju, na Koroškem, specifično v Kotljah. Te so med drugim znane tudi kot rojstni kraj Prežihovega Voranca. S tem ko je ekskurzija umeščena v lokalno okolje dijakov, to poudarja vlogo lokalne zgodovine za razvoj odnosa do svojega bližnjega okolja in omogoča spoznavanje tega.⁷¹ Učna ura je zasnovana tako, da bodo dijaki preko sprehoda in ogleda ter učiteljeve razlage o Turških šancah spoznavali učno snov o turških vpadih. Upoštevana bosta načela digitalizacije in trajnostnega razvoja. Trajnostni razvoj bomo podprli z odgovornim sprehodom po naravi, digitalizacijo pa z uporabo različnih orodij na pametnih telefonih.

Ekskurzije pri pouku zgodovine

Ekskurzije predstavljajo možnost, s katero lahko naredimo pouk zgodovine bolj zanimiv, življenjski in vzgojen. Učencem omogočajo, da bolje razumejo zgodovinske pojave. Poleg tega imajo pomembno socialnovzgojno vlogo. Ena izmed vrst ekskurzij je tudi zgodovinski učni ogled in sprehod.⁷²

Uspešnost ekskurzije je odvisna od priprave. Njena vsebina mora biti prilagojena učnemu načrtu in učni snovi. Za ekskurzijo mora biti pripravljen natančen načrt celotnega dela in dobro morajo biti določeni cilji ter metodologija dela. Na koncu moramo z vsem tem seznaniti tudi učence, da bodo ti med ekskurzijo pripravljeni za delo.⁷³

---

⁷¹ Danijela Trškan, *Lokalna zgodovina – učenje z odkrivanjem* (Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Znanstvenoraziskovalni inštitut Filozofske fakultete, 2019): 11.

⁷² Dragan Potočnik, "Ekskurzije in pouk zgodovine," *Zgodovina v šoli*, 13, št. 3–4 (2004): 65.

⁷³ Potočnik, "Ekskurzije," 66.

Predstavitev vsebine in prostora

Ekskurzija je najbolj primerna za srednješolce. Vsebine turških vpadov, ki predstavljajo glavni poudarek ekskurzije, so predvidene v drugem letniku srednje šole.⁷⁴ Priporočamo, da se tudi opisana ekskurzija izvede v obdobju, ko profesor z dijaki med poukom obravnava obdobje zgodnjega novega veka v slovenskih deželah. Načrt za ekskurzijo in njene vsebine je mogoče prilagoditi in uporabiti tudi za interni del mature v 4. letniku.

Turki so med poskusi prodora v Srednjo Evropo večkrat prečkali območje današnje Slovenije.⁷⁵ Prvič so na slovensko ozemlje prispeli leta 1408, ko so opustošili okolico Metlike. Po letu 1469 so se vpadi stopnjevali in vse večkrat so plenili in pustošili tudi Koroško.⁷⁶ Po deželah so se razširili različni načini obrambe. Vzpostavili so obveščevalni sistem s kurjenjem grmad, gradili nasipe, utrjevali gradove ter obzidja in reorganizirali vojsko. Vzpostavitev protiturške obrambe je najbolj obremenjevala kmete, ki so morali opravljati dodatno tlako in plačevati višje davke. Poleg tega so morali sami poskrbeti še za lastno varnost. Na slovenskem prostoru so zgradili več kot 250 protiturških taborov, od katerih jih je največ dobro ohranjenih prav na Koroškem.⁷⁷

Turške šance nad Kotljami so ostanki nekdanjega sistema protiturških utrd in okopov nad Mežiško dolino. Izraz Turške šance prihaja iz nemške besede die Schanze, ki označuje samostojno utrdbo ali okop.⁷⁸ Danes je od njih ostalo le še nekaj manj vidnih jarkov in okopov. Sistem je sestavljalo 10 šanc.⁷⁹ Ta sistem naj bi bil zgrajen po letu 1476, takrat ko so na Koroško vpadali Turki. V tistem času naj bi obsegal pregrade, zapore in stražnice.

---

74 Učni načrt ZGODOVINA, Osnovna šola. https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Dokumenti/Osnovna-sola/Ucni-nacrti/obvezni/UN_zgodovina.pdf (Dostop: ? januar 2025, zadnjič posodobljeno 2011).

75 Ignacij Voje, *Slovenci pod pritiskom turškega nasilja* (Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete, 1996), 17.

76 Vasko Simoniti, *Turki so v deželi že* (Celje: Mohorjeva družba, 1990), 204-205.

77 Voje, *Slovenci pod pritiskom turškega nasilja*, 52-53.

78 Mirko Osojnik, "Turške šance," *Ravenski razgledi* 12, št. 7-8 (december 2014): 87.

79 Anže Šumah in Tomaž Šumah, "Turške šance nad Guštanjem," *Ravenski razgledi* 15, št. 13-14 (julij 2016): 74.

Branili pa naj bi ga plačani najemniki.⁸⁰ Šance naj bi začele propadati že po koncu naslednjega turškega vpada leta 1478.⁸¹ O samem izgledu šanc ne vemo ničesar. Ali so bile lesene, delno zidane, ali so bile posamezne stražnice povezane z jarki in palisadami ...⁸² Kot ljudsko izročilo se je za del Raven na Koroškem danes ohranilo poimenovanje: “na Šancah”.

Izvedba učne ure na terenu

Uvod v ekskurzijo

Avtobus nas pripelje do križišča, ki vodi do Prežihove bajte (muzejske hiše Lovra Kuharja), to križišče se nahaja nad Kotljami na Šratneku. Ko izstopimo iz avtobusa, se z dijaki zberemo ob gozdnem robu na parkirišču. Cesta in parkirišče nista prometna. Dijakom ponovimo šolska pravila obnašanja na ekskurzijah in jih opozorimo, naj med ekskurzijo delajo zapiske v zvezke. To jim bo koristilo pri zaključnem reševanju ponavljalnega lista, ki bo služil tudi kot zapis učne snovi.

Prvi vsebinski poudarek (15 min)

Izvede se na parkirišču, kjer smo izstopili z avtobusa na Šratneku. Najprej izvedemo orientacijo s pomočjo mobilnih telefonov in Google zemljevidov ter opazovanjem pokrajine. S tem dosežemo medpredmetno povezovanje z geografijo. V pokrajini si ogledamo (ali nakažemo) glavne točke, ki so pomembne v povezavi s Šancami (Ravne na Koroškem, šance, ruševine dvorca Šratnek in Uršlja gora). Profesor vodi dijake in pomaga, da se pravilno orientirajo. Spodbudi jih, da fotografirajo Uršljo goro. Pred nadaljevanjem poti izvedemo še kratko ponovitev vsebin o turških vpadih na slovenskem ozemlju z vnaprej pripravljenim kvizom v digitalnem orodju Kahoot!. Dijaki kviz rešujejo samostojno, po kvizu pa poteka razgovor s profesorjem o glavnih značilnostih turških vpadov na slovensko ozemlje.

⁸⁰ Franjo Baš, “Turške šance pri Kotljah,” *Koroški fužinar* 4, št. 7–12 (29. 11. 1954): 18.

⁸¹ Šumah in Šumah, “Turške šance,” 75.

⁸² Baš, “Turške šance,” 18.

<p>KDAJ SO SLOVENSKE DEŽELE PRETRESALI TURŠKI VPADI?</p> <p>▲ V 14. IN 15. STOLETJU</p> <p>◆ V 15. IN 17. STOLETJU</p> <p>● V 15. IN 16. STOLETJU</p> <p>■ V 14. IN 16. STOLETJU</p>	<p>KATEREGA LETA SO TURKI PRVIČ PLENILI PO METLIKI?</p> <p>▲ 1469</p> <p>◆ 1515</p> <p>● 1430</p> <p>■ 1408</p>	<p>KDO JE BIL NAJBOLJ OBREMENJEN ZARADI VZPOSTAVLJANJA PROTITURŠKE OBRAMBE?</p> <p>▲ ZEMLJIŠKI GOSPODJE</p> <p>◆ KMEČKO PREBIVALSTVO</p> <p>● CESAR</p> <p>■ CERKEV</p>
<p>KAKŠNE SO BILE OBVEZNOSTI KMEČKEGA PREBIVALSTVA V ČASU TURŠKIH VPADOV? MOŽNIH JE VEČ ODGOVOROV.</p> <p>▲ POVEČANE TLAČANSKE OBVEZNOSTI.</p> <p>◆ VEČJI DAVKI.</p> <p>● UTRJEVANJE OBZIDIJ IN GRADOV.</p> <p>■ NEPOSREDNO BOJEVANJE S TURKI.</p>	<p>KATERI MEHANIZEM PROTITURŠKE OBRAMBE JE BIL V SLOVENSКИH DEŽELAH VZPOSTAVLJEN NAJPREJ?</p> <p>▲ TABORI</p> <p>◆ VOJAŠKA MOBILIZACIJA</p> <p>● DOLINSKE ZAPORE</p> <p>■ SISTEM ZA OBVEŠČANJE S KRESOVI</p>	<p>KOLIKO PROTITURŠKIH TABOROV JE NASTALO NA SLOVENSКОM ETNIČNEM OZEMLJU?</p> <p>▲ OKOLI 350</p> <p>◆ OKOLI 250</p> <p>● OKOLI 150</p> <p>■ OKOLI 300</p>
<p>OSVAJALNE TEŽNJE SULEJMANA VELIČASTNEGA SO POVZROČILE POSLABŠANJE RAZMER V SLOVENSКИH DEŽELAH MED LETI:</p> <p>▲ 1469 IN 1515</p> <p>◆ 1522 IN 1540</p> <p>● 1540 IN 1552</p> <p>■ 1559 IN 1588</p>	<p>KDO SO BILI USKOKI?</p> <p>▲ PRISELJENO PRAVOSLAVNO VLAŠKO PREBIVALSTVO.</p> <p>◆ PRISELJENO BENEŠKO KRŠČANSKO PREBIVALSTVO.</p> <p>● PRISELJENO, OSMANSKI KULTURI NAKLONJENO PREBIVALSTVO.</p> <p>■ CESARSKA VOJSKA IZ PRISELJENEGA PREBIVALSTVA.</p>	<p>KATERI CESAR JE BIL KLJUČNEGA POMENA ZA POVEZOVANJE DEŽEL IN ZAČETEK TVORBE ZGODNJENOVAVEŠKIH DRŽAV?</p> <p>▲ FERDINAND II.</p> <p>◆ MAKSIMILIJAN I.</p> <p>● MAKSIMILIJAN II.</p> <p>■ KAREL V.</p>
<p>KAKO SE JE IMENOVALA TVORBA V KATERO SO SE POVEZALE DEŽELE KRANJSKA, ŠTAJERSKA, KOROŠKA IN GORIŠKA?</p> <p>▲ NOTRANJEAVSTRISKE DEŽELE</p> <p>◆ SPODNJA AVSTRIFA</p> <p>● SLOVENIJA</p> <p>■ DRAVSKA BANOVINA</p>	<p>KJE JE BIL SREDIŠČE NOTRANJEAVSTRISКИH DEŽEL Z OSREDNЈIMI DRŽAVNIMI URADI?</p> <p>▲ V LJUBLJANI.</p> <p>◆ V OGLEJU.</p> <p>● V GRADCU.</p> <p>■ V BRUCKU.</p>	

Slika 6: Primer Kahoot! kviza z označenimi pravilnimi odgovori.

Drugi vsebinski poudarek (20 min)

Po zaključenem prvem vsebinskem poudarku se odpravimo ob cesti proti Prežihovi bajti. Že po minuti hoje se odcepimo in zavijemo desno s ceste do prve Turške šance ob poti, ki je od ceste oddaljena za le nekaj 10 m. Šanca pred nami je 3. od juga proti severu od skupno desetih, ki so nekoč sestavljale obrambni sistem. Tukaj dijake pozovemo, naj naredijo vsaj eno fotografijo šance in v kontekstu danes že povedanega razmišljajo, kaj bi to lahko bilo. Potem se odpravimo nazaj do ceste, po kateri nadaljujemo spet proti Prežihovi bajti. Po 5 min hoje prispemo do točke, kjer se lepo označena pot odcepi do večje Turške šance. Ta je 4. v sistemu in leži levo od ceste. Ob šanci dijake pozovemo, naj se

previdno sprehodijo po robu šance in si jo ogledajo. Ob tem šanco še fotografirajo. Potem ko dijaki končajo z obhodom in ogledom ostanka šance, začnemo z razlago o sistemu Turških šanc, ki leži med Kotljami in Ravnami na Koroškem in o turških vpadih na Koroškem. Zaželeno je, da si učenci ustvarjajo zapiske, da bodo lažje reševali ponavljalni list.

Slika 7: Četrta Turška šanca v sistemu in druga, ki si jo ogledamo z dijaki.⁸³

Tretji vsebinski poudarek: Risanje Turških šanc (10 min)

Še vedno se nahajamo pri večji Turški šanci. Dijakom podamo navodila za avtentično nalogo - risanje šanc. Za risanje uporabijo svoja pisala in terenske zvezke, ki jih imajo s seboj. Za risanja je predvidenih nekaj manj kot deset minut. Za lažjo predstavo podajamo podrobnejša navodila za izvedbo avtentične naloge in primer rešitve.

---

⁸³ Foto: Žiga Rožej, 2024.

Navodilo: Občina Kotlje želi v prihodnosti na območju sistema turških šanč ustanoviti učno pot. Najamejo vas za izris načrta za rekonstrukcijo turške šance pred vami. Naloga vsakega izmed vas je, da uporabite znanje o šancah, ki ste ga pridobil in narišete čim boljši načrt za rekonstrukcijo. Glede na to, da o izgledu šanč ne vemo veliko, boste morali uporabiti tudi domišljijo.

Slika 8: Navodila in primer rešitve naloge risanja šanč.⁸⁴

Zaključni del (15 min)

V zaključnem delu ekskurzije izvedemo ponovitev vsega naučenega z reševanjem ponavljalnih listov. To izvedemo na zadnji točki naše ekskurzije, ob kipu Lovra Kuharja s pogledom na Kotlje. Zaželeno je, da skupina ponavljalni list rešuje skupaj v razgovoru s profesorjem, da se sproti preverja pravilnost rešitev in tako prihrani na času. Učne liste lahko dijaki rešijo tudi samostojno in rešitve preverijo na avtobusu. Po zaključnem ponavljanju se odpravimo nazaj do izhodišča, kjer nas čaka avtobus. Pot traja približno 10 min.

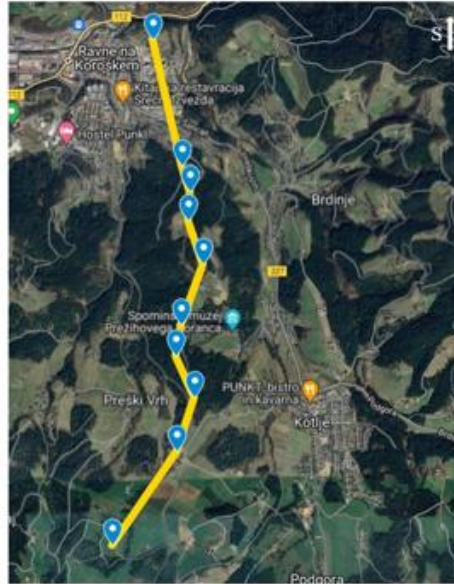
⁸⁴ Sara Bradeško in Žiga Rožej, 2025.

Ponavljalni list: Kakšne so Šance?
Terenska učna ura o turških vpadih

IME IN PRIIMEK: _____

DATUM: _____

1. Pred teboj je zemljevid območja današnje ekskurzije. Modri zaznamki označujejo lokacije znanih nahajališč šanc, rumena črta pa celotno obrambno linijo. Obkroži lokaciji šanc, ki si ju videl na ekskurziji in poimenuj skrajno severno in skrajno južno lokacijo šanc.

Skrajna severna lokacija:

_____

Skrajna južna lokacija:

_____

2. S Svojimi besedami v nekaj povedih pojasni naslednjo trditev:

»Kamor udari turško kopito, nikoli več ne rase trava!«¹

_____
_____
_____
_____

¹ Vasko Simoniti, *Turki so v deželi že* (Celje: Mohorjeva družba, 1990), 5.

Slika 9: Ponavljalni list, str. 1.⁸⁵

⁸⁵ Predvidene rešitve:

1. Naloga: Dijaki obkrožijo 3. in 4. šanco (modri zaznamek), v smeri od juga proti severu. Skrajna severna lokacija je v Ravnah na Koroškem, skrajna južna pa pri Uršlji gori.
2. Naloga: Turški vpadi so skoraj dve stoletji zaznamovali slovenske dežele. Turki so kradli, pustošili in požigali naselja. Posiljevali so ženske in ubijali civilno prebivalstvo ter ljudi, ki so se jim zoperstavili. Ugrabljali in ubijali so tudi otroke. Vpadi so povzročili veliko

3. S celimi povedmi odgovori na vprašanja.

a) Iz katere nemške besede izvira poimenovanje šance? Kaj ta beseda pomeni?

_____

_____

_____

b) Katerega leta so bile ~~bile~~ Turške šance nad Kotljami postavljene in kdaj so začele propadati?

_____

_____

_____

4. Obkroži DA, če je trditev pravilna in NE, če je napačna. Napačno trditev popravi v celi povedi.

a) Danes lahko zagotovo natančno opišemo prvotni izgled turških šanc nad Kotljami.

DA   NE

_____

_____

_____

b) Nekatere šance so bile okrogle oblike in nekatere štirioglate. Na ekskurziji smo si ogledali 2 okrogli šanci.

DA   NE

_____

_____

_____

5. Obkroži črko pred pravilnim odgovorom

Katerega leta so se pričeli turški vpadi v slovenske dežele?

a) 1308
b) 1408
c) 1508
d) 1608

Kdo je v 15. stoletju branil šance pred Turki?

a) Kmetje
b) Plemiška vojska
c) Najemna vojska

Slika 10: Ponavljalni list, str. 2.⁸⁶

materialno škodo, dodatno otežili položaj številčnega kmečkega prebivalstva in med ljudi naselili strah, ki še več stoletij ni pojenjal.

⁸⁶ Predvidene rešitve:

3. Naloga: a) Poimenovanje šance izvira iz nemške besede die Schanze, ki pomeni samostojna utrdba ali okop. b) Postavljene so bile leta 1476, propadati pa so začele že leta 1478.

d) Meščani iz Slovenj Gradca

V katerem delu Notranjeavstrijskih dežel so bili vzpostavljeni centralni državni uradi?

- a) Na Kranjskem.
- b) Na Koroškem.
- c) Na Štajerskem.
- d) Na Goriškem.

6. Ovrednoti pomen turških šanc za današnje prebivalce Kotelj.

---

7. V črkovni mreži se nahaja 12 besed, ki so povezane z današnjo ekskurzijo. Poišči jih in jih obkroži. Iskane besede so zapisane v navpični, vodoravni ali diagonalni smeri.

N	R	O	L	U	P	T	E	Ž	U	S	T	N	A	I
F	E	Š	A	N	C	A	R	T	N	G	B	E	Š	R
D	L	O	R	D	I	B	N	O	B	R	A	M	B	A
O	M	I	F	A	A	O	F	E	A	D	E	H	I	Z
I	H	A	U	E	T	R	U	T	R	D	B	A	Ž	T
L	R	I	K	A	N	N	G	H	U	A	H	L	O	F
Ž	U	B	O	S	N	P	E	F	R	R	I	Ž	L	S
K	A	J	K	B	I	N	N	K	L	L	K	A	O	T
F	D	G	O	L	E	M	Š	F	Ž	N	O	I	K	R
L	N	A	R	G	Ž	B	I	O	C	N	T	A	Č	A
E	D	R	O	A	P	D	E	L	H	F	L	D	E	Ž
F	F	G	Š	R	D	H	N	Š	I	P	J	E	N	N
H	I	H	K	G	J	E	K	F	U	J	E	S	F	I
G	R	M	A	D	A	U	C	Ž	I	K	A	J	O	C
L	Ž	K	E	F	I	L	N	R	A	R	Ž	N	R	A

Slika 11: Ponavljalni list, str. 3.⁸⁷

4. Naloga: a) Pravilno je obkrožiti: NE. Popravek: Danes zagotovo ne znamo opisati originalnega izgleda teh Turških šanc. b) Pravilno je obkrožiti: DA.

5. Pravilna odgovori po vrsti: b, c.

⁸⁷ Predvidene rešitve:

5. Naloga: Pravilni odgovor je c.

6. Naloga: Turške šance so pomemben del lokalne zgodovine Kotelj in okolice. Njihovo poznavanje in ohranjanje ima pomembno vlogo v izgradnji osebne identitete in lokalne

Sklep

Članek predstavlja načrt in pripravo za izvedbo učne ure na terenu. Ekskurzija je predvidena za izvedbo v 2. letniku gimnazije, ko dijaki spoznavajo obdobje zgodnjega novega veka na Slovenskem. Uporabi se lahko tudi kot del ekskurzije pri internem delu mature v 4. letniku. V načrtu ekskurzije je poudarjen pomen lokalne zgodovine na primeru Turških šanc nad Kotljami. Ekskurzija je s tega vidika najbolj primerna za dijake iz Koroške, vsekakor pa jo je mogoče izvesti tudi z dijaki iz drugih pokrajin. Predstavljena ekskurzija dijakom omogoča boljši vpogled v učno snov o Turških vpadih na Slovenskem in dodatno pojasni boj proti Turkom na Koroškem. Z učenjem izven šolskih prostorov kakovostno dopolnimo klasičen pouk, dijakom pa popestrimo doseganje izobraževalnih, proceduralnih in vzgojnih učnih ciljev.

Seznam virov in literature

Baš, Franjo. "Turške šance pri Kotljah". Koroški fužinar 4, št. 7-12 (29. 11. 1954): 17-18.

Mlacović, Dušan in Urankar, Nataša. Zgodovina 2. Učbenik za drugi letnik gimnazije. Ljubljana: DZS, 2010.

Osojnik, Mirko. "Turške šance." Ravenski razgledi 12, št. 7-8 (december 2014): 87-88.

Potočnik, Dragan. "Ekskurzije in pouk zgodovine." Zgodovina v šoli, 13, št. 3-4 (2004): 65-68.

Simoniti, Vasko. *Turki so v deželi že*. Celje: Mohorjeva družba, 1990.

---

pripadnosti. Ohranjanje šanc ter ozaveščanje o njih ima za Kotlje tudi gospodarski pomen, saj lahko na njihovi zapuščini gradijo turistično ponudbo, ki bo v občino prinesla dohodek in delovna mesta, v tem je še potencial za prihodnji razvoj. Z ohranjanjem šanc Kotlje poskrbijo, da pomembno poglavje lokalne zgodovine ne bo pozabljeno.

7. Naloga: Besede vodoravno (od zgoraj navzdol): ŠANCA, OBRAMBA, UTRDBA, GRMADA; Besede navpično (od leve proti desni): KOROŠKA, TABOR, KOTLJE, STRAŽNICA; Besede diagonalno (od levega spodnjega kota do desnega zgornjega kota): GRADEC, MAKSIMILIJAN, ŠRATNEK, TURKI.

Šumah, Anže in Tomaž. "Turške šance nad Guštanjem." *Ravenski razgledi* 15, št. 13–14 (julij 2016): 74–75.

Trškan, Danijela. *Lokalna zgodovina – učenje z odkrivanjem*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Znanstvenoraziskovalni inštitut Filozofske fakultete, 2019.

Učni načrt ZGODOVINA, Osnovna šola.

https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Dokumenti/Osnovna-sola/Ucni-nacrti/obvezni/UN_zgodovina.pdf (Dostop: 21. januar 2025, zadnjič posodobljeno 2011).

Voje, Ignacij. *Slovenci pod pritiskom turškega nasilja*. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete, 1996.

Seznam virov za izdelavo ponavljalnega lista

Citat iz 2. naloge. Simoniti, Vasko. *Turki so v deželi že*. Celje: Mohorjeva družba, 1990, str. 5.

Prيرهjen zemljevid v 1. nalogi. https://www.google.com/maps/place/2394+Kotlje/@46.5221347,14.9758336,6159m/data=!3m1!1e3!4m6!3m5!1s0x476ff6dfdcab6f5d:0xc1d32200486085d8!8m2!3d46.5204612!4d14.9859969!16s%2Fm%2F09gmvcg?entry=tu&g_ep=EgoyMDI1MDExNS4wIKXMDSoASAFQAw%3D%3D (Datum zadnjega dostopa: 5. januar 2025).

Povzetek

Vsebina učne ure, ki je predvidena kot krajša ekskurzija, so turški vpadi na Koroško. Celotna ura je izvedena na prostem in je namenjena izvedbi v 2. letniku gimnazije ali z maturanti. Dijaki skozi ogled ostankov dveh protiturških utrd (šanc) nad Kotljami na Koroškem, v treh vsebinskih poudarkih spoznajo načine protiturške obrambe in razloge zanje. V prvem vsebinskem poudarku izvedemo orientacijo s pomočjo aplikacije Google zemljevidi in opazovanje pokrajine, v drugem spoznamo šance, v tretjem pa jih dijaki narišejo. Uro zaključimo z reševanjem ponavljalnega lista. Snov je podana na zanimiv način, z metodo razgovora, razlage in metodo izkustvenega učenja. S profesorjevo razlago in svojim opazovanjem dijaki ozavestijo posledice turških vpadov na lokalnem nivoju in tudi v širšem slovenskem kontekstu.

Avtorji prispevkov:

SARA BRADEŠKO

NEJC DROFELNIK

KEMEN GRIŽNIK

ŠPELA GORENC

NELI ISKRA

ŠPELA JAKOŠ

META KENDA

KRISTINA LENARČIČ

ŽIGA ROŽEJ

LOVRENC ŠKODA

**Naslov: Prispevki k didaktiki zgodovine,
Letnik XXIII, št. 3**

ISSN: 1581-8713

ISSN: 1581-8721 (ELEK. VERZIJA)

Urednica: Danijela Trškan

Oblikovalka: Danijela Trškan

*Copyright © Oddelek za zgodovino Filozofske fakultete UL
(za potrebe predmetov Didaktika zgodovine I, Didaktika
zgodovine II, Pedagoška praksa iz zgodovine, Terensko
delo pri zgodovini v osnovni in srednji šoli)*

Ljubljana

2025